

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

Vztahy Spojených států a Latinské Ameriky ve světle kubánského problému na počátku 60. let

Autor: Michal Mareš

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Vladimír Nálevka, Csc.

Akademický rok: 2005/2006

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Praze, 17. května 2006

Obsah:

I.Úvod	4
1. Úvod do problematiky a cíle práce	4
2. Komentář použitých pramenů a literatury	5
II.Historie meziamerických vztahů	7
1. Od latinskoamerické revoluce k Rooseveltovu intervencionalismu	7
2. Od Montevidea do konce II. světové války	7
3. OSN versus Inter – americký systém	9
4. OAS	9
5. Nově ustanovený Inter – americký systém a jeho ohrožení komunismem	10
6. Deklarace z Caracasu a intervence v Guatemale	12
III.Kubánský problém, reakce Latinské Ameriky na komunismus a Kubu	15
1. Kubánská revoluce	15
2. Vyrovnávání se s komunismem	16
3. Páté setkání ministrů zahraničí	17
4. Šestý a sedmý mítink ministrů zahraničí	20
IV.Změna administrativy ve Washingtonu, od Zátoky sviní ke Spojenectví pro pokrok	23
1. Zátoka sviní	23
2. První snahy o změnu v ekonomických vztazích a Modernizační strategie	25
3. Spojenectví pro pokrok	27
4. Epilog Aliance	28
V.Meziamerické vztahy v širším období Karibské krize	30
1. Latinskoamerická bezpečnost	30
2. Kubánská otázka v Latinské Americe na počátku Kennedyho funkčního období	37
3. Kolumbijská iniciativa	38
4. Peruánský a kolumbijský požadavek na svolání MFM, cesta do Punta del Este	40
5. Punta del Este – rozkol Inter – amerického systému	42
6. Kubánská raketová krize	48
7. Devátý mítink ministrů zahraničí, sankce a ostrakizace Kuby	51
VI.Závěr	54
VII.Summary	59
VIII.Poznámkový aparát	61
IX.Seznam použitých pramenů a literatury	67

I. Úvod

1. Úvod do problematiky a cíle práce

Vztahy Spojených států a Latinské Ameriky prošly za dobu své existence značným vývojem. Spojené státy se přitom téměř po celou dobu chovaly ke svým latinskoamerickým sousedům značně nadřazeně a vyhrazovaly si právo zasahovat kdekoli na kontinentu. Kvalitativní změna přišla až za prezidentů H. Hoovera a F. D. Roosevelta. Americké státy poté ještě více stmelilo společné ohrožení za druhé světové války a krátce po ní byl dotvořen i Inter - americký systém. Po skončení druhé světové války se však svět velice brzy ocitnul ve válce studené a nový systém byl nucen záhy po svém vzniku čelit dalšímu nebezpečí, které tentokrát spočívalo v šíření mezinárodního komunismu. Spojeným států se zpočátku dařilo kontinent před komunistickou hrozbou poměrně úspěšně chránit. V roce 1959 se však k moci na Kubě dostal Fidel Castro a situace na západní polokouli se dramaticky změnila. Jeho příklon k marxismu – leninismu a pokusy o „ vývoz „ kubánské revoluce do dalších států na kontinentu a také příklon k Sovětskému svazu, vrcholící propůjčením kubánského území k rozmístění sovětských raketových zbraní, vyvolal do té doby nepoznané přímé ohrožení států na celé západní polokouli. A právě reakce amerických států na ohrožení kubánským komunismem je předmětem zkoumání této práce. Práce by také měla poskytnout odpověď na otázky: jak se latinskoamerické státy chovaly ve vztahu k USA při konfrontaci s přímým ohrožením kubánským komunismem, jaké faktory toto jejich chování ovlivňovaly, či dají – li se vysledovat nějaká obecná pravidla pro chování amerických států v dané době? Dále by práce měla objasnit jestli postoje zemí prošly nějakým vývojem a co tento případný vývoj nejvíce ovlivnilo?

2. Komentář použité literatury

Dostupnost literatury k mnou zvolenému tématu je velmi dobrá. O této tematice bylo již napsáno velké množství studií ať již pocházejících z pera přímých účastníků událostí a nebo renomovaných vědeckých pracovníků zabývajících se danou problematikou. Ve své práci jsem vycházel jak z materiálů vydaných do konce 60. let, které byly publikovány ještě pod přímým vlivem tehdejších událostí, tak i z nových publikací vydaných až po konci studené války, které se snaží o mnohem kritičtější přístup k událostem.

Téma, tak jak jsem si ho nastavil, není ovšem v česky psané literatuře dostatečně postiženo. Proto mnou použitá česká literatura nepostihuje přímo sledovaný problém, ale pomohla mi dotvořit si obraz o událostech a zasvětila mě do dobových reálií popisovaných zemí.

Jedním ze základů mé práce se staly úředně vydané prameny publikované americkým ministerstvem zahraničí v roce 1996 a to konkrétně Foreign Relations of the United States, 1961 – 1963, díl číslo XI – Cuban Missile Crisis and Aftermath a díl číslo XII – American Republics. Dalším mnou použitým pramenem byl pak sborník referátů, které byly předneseny na Hammarskjöld fóru v roce 1962 a odrážejí tedy přímou reakci odborníků na Kubánskou krizi ve světle Inter – amerického bezpečnostního systému.

Díla autorů Kesslera, Kwona a Paka by se také dala zařadit mezi použité prameny, protože obsahují řadu přetištěných dokumentů včetně rezolucí ať již z jednání Rady OAS a nebo zasedání ministrů zahraničí členských států OAS. V mé práci jsou ale řazena mezi ostatní literaturou, neboť obsahují i komentáře těchto autorů k daným dokumentům. Tyto materiály jsem měl možnost studovat přímo v Columbus Memorial Library, tedy v knihovně hlavního sídla OAS ve Washingtonu DC a staly se dalším pilířem mé práce.

Další velmi užitečné poznatky z doby přerodu v přístupu Spojených států k Latinské Americe poskytuje například práce Miltona S. Eisenhowera – The Wine is bitter. Naopak

období vrcholící Kubánské raketové krize postihuje velmi detailně ve své knize tehdejší náměstek amerického ministra zahraničí a přímý účastník událostí, Edwin McCammon Martin.

V práci je také krátký oddíl věnovaný Kubě a událostem, které se zde odehrály ve sledované době. V tomto případě jsem čerpal především z díla Richarda Gotta přeloženého Jiřím Kuncem – Kuba. Nové dějiny a také z práce Vladimíra Nálevky - Karibská krize.

Další literatura použitá v této práci je uvedena na konci práce, v přehledu použité literatury, v abecedním pořadí.

K vytvoření práce jsem čerpal také materiály z internetu a to ze tří zdrojů. Z oficiálních stránek amerického ministerstva zahraničí, oficiálních stránek Organizace Spojených Národů a pak také z oficiálních stránek Organizace Amerických Států, které jsem využil především ke studiu dokumentů jakými jsou například Charta OAS nebo Meziamerická smlouva o vzájemné pomoci.

II. Historie meziamerických vztahů

1. Od latinskoamerické revoluce k Rooseveltovu intervencionalismu

Meziamerické vztahy se odvíjely na základě společné historické zkušenosti s revolucí a osvobozením se od evropské nadvlády, z čehož vznikla později i idea Inter - amerického systému. Až do druhé světové války byly americké státy spojeny především na tomto základě. 1) Vztahy byly tedy zpočátku pouze kulturní a až později také politické, ekonomické a sociální. Spojené státy v této době hájily jen své národní zájmy proti Evropě. Důkazem takové politiky může být Monroeova doktrína, u které USA až do roku 1945 necítily potřebu její „legalizace“, u latinskoamerických států a která jim dovoľovala použití síly kdykoli to považovaly za nutné. Zastáncem takové politiky vůči svým sousedům na kontinentu byl i Theodore Roosevelt, pod jehož vedením se Spojené státy pasovaly do role samozvaného policisty na kontinentu a politika intervencionalismu se stala běžnou praxí. 2) Rooseveltova politika měla ale pro USA dalekosáhlé důsledky, které ovlivňují vztahy mezi USA a Latinskou Amerikou dodnes. Odpor k intervenci kdekoli na kontinentu se stal totiž odporem proti dominanci a vedení Spojených států ve společných otázkách a zakořenil jako politický a sociologický fakt na americkém kontinentu.

2. Od Montevidea do konce II. světové války

Dne 17. prosince 1928 bylo v USA přijato tzv. Clarkovo memorandum 3), čímž se opouštěla doposud praktikovaná Rooseveltova politika k Iberské Americe a začalo hnutí k legalizaci americké 4) síly na kontinentu. Upuštěním od intervencionalismu a tzv. politikou dobrého sousedství, rozvíjenou především za prezidentství Franklina Delano Roosevelta se začala vyvíjet nová kapitola vztahů na západní polokouli. Bylo by ale naivní si myslet, že USA se zcela vzdaly intervence jako prostředku řešení krizových situací. Použití vojenského zásahu v jiné zemi se však stalo mnohem složitější a bylo opravdu až poslední

variantou po vyčerpání všech diplomatických možností. Navíc se od této chvíle Američané pro jakýkoli ozbrojený zásah vždy snažili získat širokou podporu ostatních států západní polokoule.

V roce 1933 se na 7. mezinárodní konferenci amerických států v Montevideu dostalo Latinské Americe poprvé záruky o zřeknutí se intervencionalismu v meziamerických vztazích. V mezinárodní smlouvě podepsané zúčastněnými státy se mimo jiné uvádělo, že státy jsou si rovny, sdílejí stejná práva a že území každého státu je nedotknutelné a nemůže být předmětem okupace ani jiných vojenských akcí. 5) V Montevideu byly položeny také základy Inter - amerického bezpečnostního systému, který se začal vyvíjet s blížící se válkou. 6) Když došlo k vyhlášení neutrality kolem celého amerického kontinentu, tak to bylo poprvé, co latinskoamerické státy participovaly s USA na ochraně území západní polokoule před extrakontinentálními silami. Při druhém zasedání ministrů zahraničí v Havaně 1940 byla podepsána dohoda o provizorním spravování evropských kolonií a státy také přijaly několik rezolucí, z nichž k asi nejvýznamnější patřila rezoluce XV, která se stala prvním obranným opatřením namířeným proti agresi. 7) V Havaně však nebyly ustanoveny žádné společné obranné síly ani výkonné orgány a státy se v případě potřeby měly jen setkat na konzultacích. Druhá významná rezoluce z Havany ustavovala výbor, který měl řešit všechny případně vzniklé spory mezi americkými státy. Později se z této instituce vyvinul Meziamerický mírový výbor. 8)

Období mezi lety 1942 – 1945 je pak charakterizováno úzkou spoluprací mezi USA a Latinskou Amerikou. V této době bylo sjednáno množství bilaterálních smluv a státy se také dohodly na vytvoření další instituce - Inter – American Defense Board (IADB). 9)

3. OSN versus Inter - americký systém

Po skončení druhé světové války chtěly latinskoamerické státy pokračovat v nastolené regionální spolupráci. A tak se již na počátku roku 1945 sešli představitelé amerických států na konferenci v Mexico City, která vyústila v tzv. Act of Chapultepec, jenž potvrzoval principy dosavadní spolupráce, definoval agresi a určoval postup jednání při napadení některého ze států. 10) Spojené státy dávaly ovšem přednost formování OSN. Na ustavující konferenci OSN v americkém San Francisku pak došlo k vážnému rozporu právě v této otázce. Latinská Amerika bránila zásady dohodnuté v Chapultepec a chtěla, aby regionální problémy byly řešeny v rámci dohod Inter - amerického systému a ne prostřednictvím OSN. Naopak USA navrhovaly, že sice Rada bezpečnosti 11) může pro řešení konfliktů využít regionální organizace, ale ty nemohou jednat bez rozhodnutí RB OSN. Nakonec vše vyřešil kompromisní návrh amerického senátora Arthura Vanderberga, který přiznával všem státům právo na vlastní obranu a uváděl, že: „ V případě útoku na jednoho ze členů mohou státy sdružené v tradičních vzájemných organizacích přijmout opatření proti takovému útoku. Zároveň ale státy nemohou odeprít RB OSN právo učinit jakékoli opatření nezbytné k udržení a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. „ 12) Návrh byl pak přetransformován do článku 51 charty OSN: „ dokud RB OSN neučiní opatření k obnovení míru a bezpečnosti mohou pokračovat regionální opatření „. 13)

4. OAS 14)

V říjnu 1947 se konala panamerická konference v brazilském Rio de Janeiru a účastníci zde přijali Inter – americkou smlouvu o vzájemné pomoci – tzv. Pakt z Ria. Pakt z Ria zafixoval principy, kterými se dodnes řídí americká komunita, když je ohrožena její bezpečnost. V Riu nebyly vytvořeny nové orgány, ale byla specifikována stará pravidla. Konkrétně se státy dohodly, že tzv. Orgán konzultací se bude setkávat nadále na úrovni

ministrů zahraničí a že pro jeho svolání bude potřeba prostá většina hlasů participujících států. K přijetí rozhodnutí bude pak Orgán konzultací potřebovat dvoutřetinovou většinu. Státy se zde dále usnesly, že každý útok na západní polokouli si vyžádá spolupráci členů na základě kontinentální solidarity. V případě konfliktu mezi dvěma americkými státy mělo dojít ke konzultacím, které by řešily odstranění nepřátelství, nastolení statusu quo a přijetí všech nezbytných opatření k znovunastolení míru. 15)

O rok později na summitu v Bogotě byla vytvořena Organizace amerických států (OAS) a byla zde schválena i její Charta. Tím vznikla organizace s mezinárodní právní subjektivitou, která má obrannou, kulturní, ekonomickou a sociální funkci. Na 9. Inter – americké konferenci v Bogotě došlo pod vlivem rozvíjející se studené války ještě k jednomu význačnému aktu. Byla zde přijata rezoluce prohlašující komunismus za neslučitelný s americkou svobodou a ohrožující americké státy. Americké státy zde také dosáhly v kapitole 15 Charty OAS na USA toho o co nejvíce usilovaly. A to právní zakotvení principu neintervence. Kapitola 15 totiž říká: „Žádný stát nebo skupina států nemá právo intervenovat přímo nebo nepřímo, ze žádného důvodu, do vnitřních či vnějších záležitostí ostatních států.“ 16) Formulace dávala Latinské Americe záruky znemožňující nejen ozbrojené intervence, tak běžné v předválečné době, ale také znemožňující všechny druhy vměšování se do politiky jednotlivých zemí. USA se tak v podstatě zavázaly k zřeknutí se použití síly ve vzájemných stycích s Latinskou Amerikou a ke spolupráci ve jménu kontinentální solidarity.

5. Nově ustanovený Inter – americký systém a jeho ohrožení komunismem

Před druhou světovou válkou si USA uvědomovaly jak ohrožení svoje tak především ohrožení kontinentu a začaly velmi aktivně působit na ochranu kontinentu před infiltrací silami osy. Před válkou jim toto úsilí ale některé státy stěžovaly svým odporem ke společným

opatřením. Během války pak USA monitorovaly Japonské, Německé a Italské menšiny na kontinentu ve strachu ze sabotážních a špionážních akcí těchto menšin a především ze strachu ze šíření jejich domácích ideologií. Latinská Amerika ovšem tyto obavy nesdílela. Obavy však v USA přetrvaly i po skončení války a po vypuknutí války studené se přeměnily na strach z pronikání sovětsko – čínských vlivů na americký kontinent. Tento strach se ještě prohloubil a zesílil v éře tzv. McCarthyismu v první polovině padesátých let. Avšak až do kubánské raketové krize nebyly Spojené státy schopné, i když se o to snažily, přesvědčit své latinskoamerické partnery, že hlavním cílem mezinárodního komunismu na západní polokouli není špionáž, ale ustavení politické a vojenské přítomnosti.

Propuknutí studené války odvrátilo na malý okamžik pozornost USA od svých amerických sousedů, neboť Trumanova administrativa nenahlížela na komunismus jako na akutní nebezpečí ohrožující západní polokouli. Washington se spíše obával, že antikomunistická propaganda bude zneužívána diktátory jako záminka k potlačení veškeré opozice. Tento ranný poválečný kurz americké politiky ke svým jižněji položeným sousedům, který ještě vycházel z válečné zkušenosti a byl tedy zaměřen tvrdě proti diktátorství a na podporu demokracie, se měl v důsledku komunistické hrozby brzy změnit. Již na počátku 50. let schválil Truman memorandum o Inter - americké vojenské spolupráci a kongres odsouhlasil první finanční obnosy na vojenskou pomoc latinskoamerickým státům. 17) Poprvé nový přístup k Latinské Americe formuloval George Kennan. Podle něj byl pro Spojené státy mnohem přijatelnější tvrdý ale antikomunistický režim, než liberální režimy náchylné na příklon ke komunismu. 18) Tento postoj sdílel i nový americký prezident Dwight D. Eisenhower, který se ujal úřadu na počátku roku 1953. Hlavním cílem jeho politiky, co se týče Latinské Ameriky, se pak stala péče a posilování antikomunistických sil na kontinentu, což často vedlo ke spojenectví a spolupráci s místními diktátory. V porovnání s předchozím obdobím se ale také zvýšila ekonomická pomoc Iberské Americe, protože

Eisenhower si dobře uvědomoval význam hospodářské pomoci při likvidaci vnitřního ohrožení komunismem v latinskoamerických zemích. Proto také byla ve Washingtonu vůči státům na kontinentu schválena politika ekonomického a politického rozvoje regionu.

Svou spoluprací s diktátory nedávaly USA najevo preferování autoritářských režimů před demokraciemi. Byl to z jejich strany pouze politický kalkul v období studené války, kdy byly autoritativní režimy, navíc přátelské k USA, mnohem více předvídatelné a především mnohem schopnější v boji proti mezinárodnímu komunismu než kterékoli jiné režimy včetně demokracií. Spojené státy se pak v této fázi protikomunistického boje v latinskoamerických státech zaměřily na tři základní body : faktickou eliminaci latinskoamerických komunistických stran, uplatnění státní kontroly nad dělnickým hnutím a diplomatické vyloučení SSSR ze západní polokoule. 19)

6. Deklarace z Caracasu a intervence v Guatemale

Dne 1. března 1954 se sešla v Caracasu 10. Inter – americká konference. Spojené státy byly v té době velice znepokojeny Arbenzovým režimem v Guatemale, který se začal jevit jako infiltrovaný nebo „ při nejmenším infiltrovatelný mezinárodním komunismem „. 20) Proto americký státní tajemník John F. Dulles vystoupil na konferenci s deklarací společného odporu k mezinárodnímu komunistickému hnutí. Ta se ovšem setkala jen s vlažným přijetím. 14) Nakonec byla však přijata deklarace konstatující, že kontrola politických institucí v jakémkoli americkém státě komunismem by mohla umožnit intervenci cizí politické síly a být ohrožením míru na Americkém kontinentu. V takovém případě by pak byla požadována akce podle dosavadních Inter – amerických smluv. Zde se Dulles odvolával na Pakt z Ria, který umožňoval kolektivní akci po shodě dvou třetin členů OAS, že je ohrožena politická nezávislost jednoho ze členů. Deklarace prošla poměrem 17:1, když Guatemala hlasovala proti a Mexiko s Argentinou se hlasování zdrželi. 21) Výsledek

deklarace byl však okamžitě zmírněn přijetím dodatku, který upřednostňoval nejdříve svolání Orgánu konzultací OAS před okamžitou akcí. To prakticky znamenalo neutralizaci přijaté deklarace. Navíc americký státní tajemník musel zástupce přítomných států znovu ujistit, že Spojené státy budou i nadále dodržovat principy neintervence a sebeurčení.

V Caracasu se ukázala ještě jedna velmi důležitá věc. Latinská Amerika dala totiž najevo, že se mnohem více obává precedentu americké intervence než komunismu v Guatemale.

Mezitím se ale Arbenz, který tušil invazi, obrátil se žádostí o zbraně do východní Evropy. Spojené státy, neschopné získat souhlas Latinské Ameriky ke kolektivnímu řešení, se pak rozhodly pro samostatnou skrytou akci. CIA zorganizovala guatemalské exilové síly pod vedením plukovníka Carlose Castillo Armase. Několik stovek rebelů vybavených a vycvičených CIA bylo shromážděno v sousedním Hondurasu. CIA poskytla dokonce i několik letadel k bombardování guatemalského hlavního města. Pod tlakem bombardování a v přesvědčení, že početné jednotky brzy obsadí hlavní město se Arbenz vzdal. Ještě však stihl pronést rezignační řeč, kde obvinil americkou společnost United Fruit Company a americké vládní kruhy z toho, co se v Guatemale stalo. Arbenz obvinil USA ze zneužívání antikomunistické rétoriky k prosazení vlastních zájmů v Latinské Americe. Poté se odebral na mexickou ambasádu. 22)

Americká vláda byla s výsledkem akce velice spokojena s tím, že zásah uchránil západní polokouli před rozšířením komunismu. Zásah ale vyvolal vlnu protestů po celé Latinské Americe. V mnoha městech se konaly demonstrace proti politice USA a v Argentině, Uruguay a Chile dokonce národní parlamenty schválily odsouzení americké agrese. Výsledkem akce se pak stal nárůst nacionalismu a antiamerikanismu v celém regionu.

Zásahem v Guatemale došlo ke zhoršení meziamerických vztahů. V květnu 1958 podnikl viceprezident Nixon dvou a půl týdenní cestu po jižní Americe a téměř všude

ho přivítaly protiamerické demonstrace. Výsledkem cesty bylo pak přehodnocení politiky USA k Latinské Americe. Nixon sám doporučil odklonit se od autoritativních režimů a dát větší podporu demokratickým vůdcům. 23) Dalším novým aspektem v přístupu USA k Iberské Americe se stal důraz na ekonomickou pomoc. Důležitost zvýšení hospodářské pomoci proklamoval Nixon již v průběhu své návštěvy jihoamerických států. V roce 1959 byla proto zřízena Inter – americká rozvojová banka a o rok později vyhlásil prezident Eisenhower v Bogotě boj chudobě a zaostalosti a nechal vytvořit Fond pro sociální pokrok, jehož rezerva 500 miliónů dolarů měla sloužit na zdravotnictví, vzdělávání, bytovou výstavbu a pozemkové reformy v regionu. 24) Ovšem k oběma novým směrům americké politiky existovaly ve Washingtonu výhrady, a proto se do konce Eisenhowerova funkčního období žádná radikální změna prosadit nestihla.

Eisenhowerova politika však zanechala na meziamerických vztazích hluboký šrám a poškodila vztahy, které byly budované na bázi dobrého sousedství. Strach z ohrožení komunismem přiměl Spojené státy k intervenci v regionu, čímž USA porušily základní princip Inter-amerických vztahů. Princip, který je pro všechny státy Iberské Ameriky tím nejcitlivějším a to princip neintervence. 25) Nejzásadnější zjištění, které z toho pro USA vplynulo, bylo, že pro Latinskou Ameriku je daleko přijatelnější nastolení komunismu v jedné ze zemí, než porušování neintervenciho principu. Potvrdily se tak závěry, které vyšly najevo již v Caracasu.

III. Kubánský problém, reakce Latinské Ameriky na komunismus a

Kubu

1. Kubánská revoluce

Dne 10. března 1952 se Fulgencio Batista postavil do čela armádního převratu, který na Kubě svrhnul dosavadní občanskou vládu. Batista sliboval nápravu poměrů a boj proti korupci, ale jeho vláda brzy sklouzla k autoritativní formě. Evropské i americké státy nový režim rychle uznaly, avšak v zemi se začal formovat odpor mladých radikálních sil, které cítily šanci i potřebu kvalitativní změny poměrů.

26. července došlo k útoku na kasárna Moncada. Tuto akci vedl mladý Fidel Castro a jejím primárním cílem bylo svrhnout Batistův režim. Celá akce skončila neúspěchem a i když se Castrovi podařilo uprchnout, byl brzy zatčen a odsouzen k 15 letům vězení. 1) Podle této akce se pak začalo označovat celé Castrovo hnutí jako Hnutí 26. července.

V listopadu 1954 se na Kubě uskutečnily prezidentské volby, jejichž jediným kandidátem byl Batista. Ten následně po svém vítězství vyhlásil amnestii, při níž se v květnu 1955 dostal na svobodu i Fidel Castro. Castro záhy po svém propuštění odletěl do Mexika, kde se setkal se svým bratrem Raúlem i argentinským revolucionářem Ernestem Che Guevarou a začal zde organizovat revoluční gerilovou jednotku. Koncem roku 1956 se pak s touto jednotkou pokusil vylodit na kubánském pobřeží. Castro doufal, že vylodění zažehne široké lidové povstání, které pomůže svrhnout dosavadní režim. 2), 3) Vylodění však skončilo neúspěchem a zbytek revolucionářů se stáhl do pohoří Siera Maestry, odkud začali vést partizánskou válku.

Odpor proti Batistovi sílil po celé zemi a počátkem dubna 1958 se povstalci pokusili zorganizovat generální stávkou, vyvolat nepokoje a svrhnout tak režim. Akce ztroskotala a Batista poté poslal do hor proti vzbouřencům desetitisícovou armádu. Armádě se ale

v nepřístupném horském terénu nepodařilo povstalce porazit, což znamenalo jejich velké vítězství. Po tomto úspěchu začali vzbouřenci sestupovat z hor a postupně obsazovali ostrov. Na Silvestra 1958 opustil Batista zemi a o dva dny později přednesl Castro v Santiagu de Cuba svůj první veřejný projev. V Polovině února se pak stal Castro novým kubánským premiérem.⁴⁾

Spojené státy byly zpočátku ve vnímání Castra rozdělené. Američtí liberálové mu vyjadřovali podporu, zatímco Eisenhowerova administrativa se na něj dívala se značnou nedůvěrou. Tato nedůvěra ještě vzrostla po provedení kubánských reforem a kontaktech se SSSR a vyvrcholila na počátku jara 1961 akcí v Zátocě sviní, kdy se již projevil jasné nepřátelství USA vůči Castrovi a jeho režimu. Tyto od počátku negativní postoje Spojených států k Castrovi také přispěly k jeho příklonu k Sovětskému svazu a následně umožnily rozmístění sovětských raketových zbraní na Kubě, což přivedlo svět na pokraj jaderné katastrofy.

2. Vyrovnávání se s komunismem

V Bogotě 1948 a pak znovu v Caracasu 1954 se americké státy dohodly, že budou odporovat vzniku komunistické vlády na kontinentu. Závěrečný akt 10. konference amerických států v Caracasu dokonce obsahoval opatření, že již samotná existence komunistické vlády na kontinentu by poskytla důvod pro automatické setkání Orgánu konzultací. ⁵⁾ 1. ledna 1959 se dostal k moci na Kubě Fidel Castro a jeho prezentování se jako agrárního reformátora a ekonomického nacionalisty mu v Latinské Americe získalo mnoho přátel a sympatizantů. To snižovalo schopnost OAS s ním objektivně jednat. Navíc tuto schopnost dále omezovala přítomnost silných levicových organizací v mnoha státech Latinské Ameriky. Další přívržence po celém regionu si Castro získal svou dovedností se úspěšně postavit a čelit Spojeným státům. Avšak jím podporované subverzivní aktivity levicových sil

v ostatních státech regionu a jeho přihlášení se k marxismu – leninismu 6) způsobili, že se od něj mnoho jeho příznivců odvrátilo. Na 8. setkání ministrů zahraničí v Punta del Este v lednu 1962 se sice státy dohodly, že marxismus – leninismus je neslučitelný s Inter – americkým systémem, ale nedokázaly se shodnout na konkrétních opatřeních. Castrovu pověst jako levicového reformátora pak definitivně zničila Kubánská raketová krize, kde se ukázalo, že Castro se stal jen moskevskou loutkou a v horkých dnech krize neměl na její průběh ani řešení žádný vliv. Latinskou Ameriku, silně podporovanou USA, v tomto případě také pobouřilo to, že Castro umožnil usazení extrakontinentální vojenské a navíc komunistické síly na západní polokouli, čímž ohrozil bezpečnost všech států na americkém kontinentu. Toto byla rétorika Spojených států, ale poté co byly latinskoamerickým zemím předloženy nezvratné důkazy o sovětské vojenské přítomnosti na Kubě, chápaly to všechny státy naprosto stejně a jednomyslně se postavily za USA, aby společně čelily nastalé hrozbě. Kubánská raketová krize opět stmelila meziamerické fórum a přispěla k následné plné ostrakizaci Kuby na 9. setkání ministrů zahraničí ve Washingtonu 1964.

3. Páté setkání ministrů zahraničí

Záhy po uchopení moci začal Castro podporovat subverzivní a exilové prorevoluční síly v mnoha zemích. To se také brzy projevilo jejich zvýšenou aktivitou, na což reagovaly postupně v dubnu, červnu a červenci 1959 Panama, Nikaragua a Dominikánská republika, když požádaly Radu OAS 7) o akci na vypořádání se s invazí exilových sil do jejich zemí. V dubnu 1959 uvedla Panama, že její teritorium bylo narušeno exilovými silami, které připluly z Kuby. Rada začala jednat provizorně jako Orgán konzultací 8) a nařídila vytvoření komise, která by celou událost prošetřila. Panamská vláda mezitím invazní síly zneškodnila. V případě Nikaraguy zjistil vyšetřovací výbor, že exulanti se do země dostali z Kostariky s velkou zásilkou zbraní zakoupených na kubánském černém trhu. Kostarická vláda odmítla

ale zodpovědnost a poukázala na svého bývalého prezidenta a Castrova přítele José Figuérese, který měl v této záležitosti figurovat. 2. července 1959 pak požádala Trujillova vláda o setkání Orgánu konzultací, aby se vypořádal s invazí exilu podporovaného Kubou a Venezuelou do Dominikánské republiky. 9) Díky svému represivnímu režimu neměl Trujillo šanci s požadavkem uspět, a tak svou žádost stáhl. Namísto toho požádali Peru, Chile, Brazílie a Spojené státy o svolání Orgánu konzultací kvůli napětí v Karibiku. Orgán konzultací byl nakonec svolán podle článků 39 a 40 Charty OAS 10), což bylo všeobecně přijatelnější než svolání Orgánu podle více krizových článků 6 a 8 Smlouvy z Ria. Navíc došlo ke kompromisu v otázce důvodu svolání, když se Orgán měl sejít a projednat exilové aktivity v Karibiku, které mnoho států pokládalo za nebezpečné, namísto podpoření Trujillova režimu na účet „reformních demokracií“, kterými podle mnoha latinskoamerických států Kuba a Venezuela byly.

5. setkání ministrů zahraničí se konalo od 12. do 18. srpna 1959 v hlavním chilském městě Santiagu de Chile. Namísto řešení údajné krizové situace v Karibiku se předmětem diskuze stala otázka, zda by diktátorské režimy mohly padnout za přispění OAS, aniž by byly porušeny principy neintervence a sebeurčení. A tak se dva státy které měly být obětí agrese 11) samy staly předmětem kritiky. USA zastávaly názor, že OAS by v rámci odpovědnosti za kolektivní bezpečnost měla přispěchat podpořit všechny oběti agrese a měla by tedy tak učinit i v Samozasově a Trujillově případě. Otázkou ovšem zůstává do jaké míry by toto stanovisko hájily i v případě napadení Kubu jiným státem. Pravděpodobnost, že by žádaly ostrý zásah OAS na pomoc Castrovi, je však velmi nízká. Dále Spojené státy na mítinku připomněly, že Inter – americký systém společně s OAS představují jeden z pilířů svobody, který je ohrožován agresivní povahou mezinárodního komunismu. Americký státní tajemník také vyjádřil obavy USA, že Castrovy antiamerické postoje jsou známkou komunistického vlivu. Otázka, zda je, či není Castro komunistou, způsobila na mítinku

závažné rozpory. Každopádně ve Spojených státech byl již v té době Castro jako komunista vnímán a to minimálně Kongresem. Některé latinskoamerické státy pak poukazovaly na to, že každý kdo je nepřátelský k americkému kapitálu nebo obchodním zájmům, je hned označen za komunistu.

Na konečný postoj Spojených států na 5. mítinku ministrů zahraničí měly vliv především dvě události. Za prvé Castrova červnová agrární reforma která potvrdila nejhorší obavy a americký kapitál na Kubě mohl očekávat ztrátu svých majetků. A za druhé přeběhnutí majora kubánského letectva Pedra Diaze Lanze do Spojených států, který informoval Američany o komunistickém charakteru kubánské vlády. Na závěr mítinku bylo přijato několik rezolucí. Nejdůležitějšími byly asi rezoluce I pod názvem Deklarace ze Santiaga, která odsuzovala diktátorské režimy, vyslovovala podporu demokratickým systémům vlády a znovu vyzdvihovala princip neintervence. 12) Rezoluce IV pak zmocňovala Inter - americký mírový výbor, aby prostudoval jak zabránit zahraničním aktivitám ve snahách svrhnout domácí režimy; vztah mezi porušováním lidských práv a politickým napětím, které postihlo kontinent; a vztah mezi ekonomickou zaostalostí a politickou nestabilitou. 13) Schválení posledně jmenovaného bodu Spojenými státy si přála především Latinská Amerika.

5. mítink ministrů zahraničních věcí přinesl jedno hlavní zjištění. Většina latinskoamerických států nebyla ochotna ani zvážit kolektivní akci proti Castrovi, která by uvolnila napětí v Karibiku, neboť se obávala precedentu, který by mohla taková akce vytvořit. Navíc se zde ukázalo kontroverzní vnímání vztahu mezi principem neintervence a kolektivní bezpečností. Americký státní tajemník se tento rozpor snažil zmírnit svázáním obou principů dohromady jako spojení důležité pro demokracii. Kontroverzi, která v této otázce vznikla, se mu ale odbourat nepodařilo.

4. Šestý a sedmý mítink ministrů zahraničí

Přesně rok od konání pátého mítinku ministrů zahraničí se sešlo šesté zasedání této instituce, tentokrát v kostarickém San José. Ministři se sešli na žádost Venezuely, která obvinila Dominikánskou republiku ze zapletení se do komplotu, který měl usilovat o život venezuelského prezidenta. Přínos tohoto setkání pro další vývoj jednání o kubánském problému byl hlavně v ustanovení dvou významných precedentů. Za prvé to bylo první setkání ministrů zahraničí svolané podle článků 6 a 8 Smlouvy z Ria. Za druhé sankce, zde nakonec uvalené na Trujillův režim, které byly navíc poprvé uvaleny za použití Smlouvy o vzájemné pomoci 14), ustanovily precedent v otázce zasahování do řešení záležitostí sousedních národů. Spojené státy nakonec se sankcemi na Trujilla souhlasily, i když to nebylo přesně podle jejich představ. V této otázce však ustoupily a vyhověly tak svým latinskoamerickým spojencům, kteří se sankcí dožadovali. Hlavním motivem amerického jednání byla naděje, že schválením sankcí se vytvoří v OAS precedent pro budoucí akci proti Kubě. Závěrečný akt šestého setkání ministrů zahraničí volal po přerušení diplomatických styků s Dominikánskou republikou a také po částečném přerušení obchodu a to především obchodu se zbraněmi. 15)

Sedmý mítink MFM 16) odstartoval jeden den po skončení šestého zasedání MFM a byl svolán podle článku 39 Charty OAS na základě peruánského požadavku ze 13. července téhož roku. 17) Peru žádalo svolání Orgánu konzultací k projednání obrany regionálního systému a demokratických institucí v souvislosti s možným nebezpečím, které by je mohlo ohrozit. 18) USA Peru v jeho snaze velmi podporovaly a to hned z několika důvodů. V lednu 1960 uskutečnil Anastas Mikojan obchodní cestu na Kubu a v dubnu zde došlo k vyvlastnění majetku United Fruit Company. Krátce poté došlo k obnově kubánsko – sovětských diplomatických styků a kubánská vláda přistoupila ke znárodnění americké niklové a ropné společnosti. Jako protiopatření omezily Spojené státy kubánské kvóty na dovoz cukru. V půli

července pak Castro ve svém projevu hlasitě varoval před americkou invazí na Kubu. V reakci na to mu sovětský generální tajemník Nikita Sergejevič Chruščov přislíbil dodat rakety na jeho ochranu. Obžaloba Spojených států Kubou v OSN byla jen další známkou rychle se zhoršujících vztahů. Právě kubánská obžaloba ale zvýšila naděje na úspěch peruánského požadavku svolat zasedání ministrů zahraničí ke kubánské otázce a zvýšení napětí v karibské oblasti. 19) 5. srpna potvrdil Inter – americký mírový výbor souvislost mezi napětím v Karibiku a zvýšeným zájmem extrakontinentální síly o tuto oblast. Výbor také varoval, že by se mohla stát nezbytnou kolektivní akce na ochranu kontinentu. Schválená agenda 7. mítinku ministrů zahraničí pak zahrnovala jednání o zesílení kontinentální solidarity, tak aby bylo možné čelit intervenci mimokontinentálních sil, dále pak jednání o spolupráci na obraně amerických demokratických institucí, tak aby dokázaly úspěšně vzdorovat podvratným aktivitám a jednání o napjaté situaci v Karibiku a ekonomických a sociálních faktorech, které zvyšovaly politickou nestabilitu na kontinentu. 20) Na zasedání vystoupil s ostrou kritikou Kuby kolumbijský ministr zahraničí. Mluvil o komunistické intervenci na Kubě, o sovětských raketách a označil sovětskou pomoc za porušení Inter - amerického systému. Americký státní tajemník poté žádal odsouzení sovětského zasahování do záležitostí kontinentu a přijetí účinné obrany proti takovým snahám. Hlavní rezoluci schválilo 20 států, jediná Kuba hlasovala proti. Kuba nebyla v rezoluci přímo zmíněná, ale závěrečný akt 7. MFM znamenal odsouzení sovětského pronikání na západní polokouli.

Sedmý MFM byl svolán po několika důkazech o Castrově koketování s komunismem a o jeho podpoře subverzivním silám v jiných státech regionu. Avšak na tomto zasedání se ještě mnoho zemí zdráhalo Castra přímo odsoudit. Většina latinskoamerických států totiž pohlížela na případné přímé Castrovo odsouzení jako na porušení principů neintervence a vlastního sebeurčení a nebyla ochotna tyto velmi citlivé principy Inter – amerického

systemu ignorovat. Navíc byl Castro stále ještě v Latinské Americe hrdinou obdivovaným masami ve většině zemí regionu a úspěšným vzorem levicového reformátora pro mnohé latinskoamerické leadery. Konečné rozhodnutí proto znamenalo jen nepřímou výtku Castrově Kubě, když členské státy přijaly rezoluci o neslučitelnosti mimokontinentální intervence se systémem OAS.

IV. Změna administrativy ve Washingtonu, od Zátoky svini ke

Spojenectví pro pokrok

1.Zátoka svini

Spojené státy podporovaly na Kubě autoritativní režim generála Fulgencia Batisty a to v podstatě od jeho vzniku v březnu 1952. Přispívala k tomu i koncepce americké zahraniční politiky, která tolerovala nebo dokonce podporovala autoritativní režimy v Latinské Americe, díky jejich schopnosti odolat mezinárodnímu komunismu a jejich ostře antikomunistickému profilování. Batistova Kuba se pak stala jedním z nejtěsnějších amerických spojenců v Iberské Americe. Spojené státy si zpočátku neuvědomovaly Castrovu nebezpečnost a i když o něm uvažovaly jako o „ při nejmenším ovlivněném komunismem „ 1), nepřikládaly mu větší význam. Převzetí moci Castrem působilo v USA velmi negativně a Spojené státy se hned od počátku netajily nepřátelstvím vůči jemu i jeho nové vládě. Když Castro navštívil v květnu 1959 Washington, Eisenhower se s ním odmítl setkat a pověřil tím pouze viceprezidenta Nixona. 2) Ještě větší vyostření vztahů způsobily kubánské kontakty se Sovětským svazem a také nové kubánské reformy. Prezident Eisenhower na novou situaci velmi rychle reagoval a již v březnu 1960 schválil program CIA pod názvem Program utajených akcí proti Castrovu režimu. Program se skládal ze čtyř bodů a to upevňování proticastrovské opozice mimo Kubu, vedení silné proticastrovské propagandy, provádění špionážních aktivit na Kubě a podpora rozvoje paramilitárních jednotek mimo Kubu za účelem budoucí gerilové akce proti Castrovi. 3) Do října 1960 probíhal pak pod vedením CIA v Guatemale výcvik asi pětistovky Kubánců, kteří se zde připravovali na svržení Castrovy vlády. Krátce poté zahájila Eisenhowerova administrativa přípravu na přímou invazi na Kubu namísto pouhého podporování gerilového podzemí. V listopadu 1960 začala CIA s výcvikem zhruba tisíce útočníků kubánského původu. Počet

invazních sil v rozmezí od 1000 do 1500 dobře vycvičených a připravených mužů měl být podle organizátorů akce dostatečný a to ze dvou důvodů. CIA počítala s tím, že invazním jednotkám se dostane po vylodění masivní podpory místního obyvatelstva, které bylo podle zpravodajské služby naladěno silně proti Castrovi, toužilo po svobodě a potřebovalo jen počáteční impuls k zažehnutí povstání. Navíc dobrý průběh akce, díky zažehnutému povstání, měl vytvořit podmínky pro invazi amerických ozbrojených sil.

Přípravy na akci pokračovaly i během prezidentských voleb na podzim roku 1960. V předvolební kampani se oba kandidáti, jak dosavadní viceprezident republikán Richard M. Nixon, tak demokratický senátor John F. Kennedy, vyslovovali velmi tvrdě proti Castrovu režimu na Kubě. Volby skončily vítězstvím Kennedyho a nový prezident tak prakticky zdědil kubánský problém i s připravovanou akcí na jeho řešení po svém předchůdci. Posledním krokem odcházejícího prezidenta v kubánské otázce se stalo 3. ledna 1961 přerušení diplomatických vztahů s Havanou. Nový prezident již nesdílel takové nadšení pro kubánskou invazi jako jeho předchůdce a ani nová administrativa nebyla plánem příliš nadšena. Proti byl jak ministr obrany Robert McNamara, tak i státní tajemník Dean Rusk. 4) Kennedy byl však pod silným tlakem zástupců ozbrojených složek a hlavně CAI, která celou akci vypracovala a neustále naléhala na její co nejvčasnější provedení s argumentací, že příhodné podmínky pro odstranění Castrova režimu by mohly brzy pominout v souvislosti s dodávkami sovětských zbraní na Kubu. Kennedy se pro invazi definitivně rozhodl počátkem dubna 1961 s tím, že operace bude zahájena 17. dubna. Ještě předtím byly invazní síly složené výhradně z kubánského exilu přesunuty z Guatemaly do Nikaraguy. Útočníci navíc obdrželi 16 bombardérů B – 26 pomalovaných kubánskými výstostnými znaky. Dne 16. dubna 1961 se uskutečnil nálet těchto letadel na kubánská vojenská zařízení, ale způsobil jen malé škody. Toho dne Castro přednesl veřejný projev, ve kterém poprvé mluvil o kubánské revoluci jako o socialistické. Kuba se také okamžitě obrátila na RB OSN s tím, že se stala obětí agrese. 5)

Invaze provedená den poté v Zátocě sviní již neměla žádnou naději na úspěch a mobilizované kubánské ozbrojené síly invazi přesvědčivě rozdrtily.

Neúspěch akce měl závažné dopady jak na Kubu, tak na Spojené státy. Na Kubě to umožnilo Castrovi utužení režimu a vypořádání se nejen s opozicí, ale i s komunisty ve vládě. Také ho to ale definitivně vehnalo do náruče Moskvy a již v prosinci toho roku označil Castro svůj režim jako marxisticko – leninistický. Navíc to pošpinilo pověst Spojených států a naopak posílilo Castrovu pozici doma i v celé Latinské Americe. V USA dopadl neúspěch operace nejvíce na její nejsilnější zastávce mezi nimiž jednoznačně figurovala CIA. Kennedymu to ale také poskytlo prostor ke změně přístupu k Latinské Americe, v němž měl od nynějška hrát hlavní roli sociální a ekonomický rozvoj, který měl být zárukou prosperity a stability kontinentu.

2. První snahy o změnu v ekonomických vztazích a Modernizační strategie

Po druhé světové válce se Latinská Amerika v ekonomických vztazích s USA dostala do nevýhody oproti jiným částem světa a jak představitelé USA veřejně deklarovali, latinskoamerické státy nemohly očekávat žádnou obdobu Marshallova plánu. Naopak země si musely pomoci sami z vlastních zdrojů a klíčem k prosperitě měla být hlavně vlastní iniciativa, rozvoj obchodu a zahraniční investice. Iberská Amerika dostala tedy jen velmi málo za svojí loajalitu ve druhé světové válce. 6) Po celá padesátá léta pak byla americká ekonomická pomoc svým jižnějším sousedům poměrně nízká a omezovala se většinou jen na vojenské programy. V roce 1956 se nově zvolený brazilský prezident Juscelino Kubitschek pokusil přesvědčit Eisenhowera, že nejlepší způsob jak porazit levici spočívá v poražení chudoby. To opakoval i o dva roky později, když tvrdil, že odstraněním chudoby budou státy odolnější proti subverzivním aktivitám a budou tím také více nakloněny západnímu světu. Kubitschek přišel s návrhem dvacetiletého plánu rozvoje, který počítal se 40 miliardovou 7)

ekonomickou pomocí pro latinskoamerické státy. Plán vešel ve známost jako Operace Pan – America. 8) Plán však nenašel ve Spojených státech odezvu a Eisenhower se k němu vrátil až na úplném sklonku svého funkčního období.

Mnohé v přístupu Spojených států k Latinské Americe změnila až Nixonova cesta po zemích regionu a po svém návratu sám Nixon začal obhajovat program ekonomické pomoci. Opravdovým a radikálním zlomem ve vývoji meziamerických ekonomických vztahů se stala až Castrova revoluce na Kubě. S Castrovým vítězstvím se totiž vytvořila nová naléhavost nějakého ekonomického programu. Kubánské pozemkové reformy, znárodňování a nacionalistická rétorika způsobovali negativní reakci USA. Když se pak přidal strach z ohrožení komunismem, stala se kubánská revoluce pro Spojené státy naprosto nepřijatelnou. Jako odpověď na kubánskou revoluci přišel nový americký prezident s iniciativou ekonomického růstu, sociálního rozvoje a politické demokracie pro Latinskou Ameriku. Jeho přístup dramaticky změnil dosavadní politiku Washingtonu k zemím na západní polokouli.

Po nástupu nového prezidenta a po neúspěchu operace v Zátocě svini soustředila Kennedyho administrativa skupinu expertů, která vypracovala tzv. Modernizační strategii. Ta se týkala všech států třetího světa a za Kennedyho byla plně aplikována na Iberskou Ameriku. Základní myšlenkou bylo, že rozšiřování demokracie v rozvojovém světě poslouží a ochrání národní zájmy USA. Převládal totiž názor, že když budou vlády svobodně zvolené, budou podporovat Spojené státy v boji proti Sovětskému svazu a mezinárodnímu komunismu a také, že když budou mít lidé možnost svobodné volby, nepřikloní se ke komunismu, ale přidají se na stranu svobodného světa. Komunismus by se tak mohl dostat k moci pouze za pomoci konspirací či subverzí. Z Modernizační strategie vyplynula tedy jedna zásadní otázka. Jak propagovat politickou demokracii? Na to dávala strategie odpověď, že k dosažení stability politické demokracie a jejích institucí je nutný ekonomický a sociální rozvoj. Podle tvůrců Modernizační strategie měl ekonomický rozvoj vytvořit střední třídu, která bude mít

zájem na uchování politické demokracie. Průmyslový rozvoj pak povede k reformám, transformaci a sociálnímu smíru. Navíc pomocí ekonomických programů a hospodářské pomoci dojde postupně k odbourání chudoby, což podkope sociální základnu komunistického hnutí. 9),10)

V celé Modernizační strategii je však nutné poukázat na několik faktorů, které byly tvůrci podceněny a nebo chybně odhadnuty a které nakonec vedly k rozporuplným výsledkům Spojenectví pro pokrok. Základním principem Modernizační strategie bylo spoléhání na střední třídu jako garanta demokracie. V Latinské Americe ale střední třída identifikovala své zájmy se zájmy třídy vyšší, která byla vesměs konzervativní. To způsobilo tíhnutí středních vrstev doprava ke konzervativním, pravicovým a někdy až vojenským nebo autoritářským režimům. Dalším chybným odhadem se ukázal předpoklad, že ekonomické programy budou v Latinské Americe stejně úspěšné jako byl Marshallův plán v Evropě. V poválečné Evropě se ale jednalo o obnovení fungujících ekonomik, zatímco ve latinskoamerických státech, respektive ve třetím světě, se jednalo o vytvoření zcela nových národních ekonomik v neindustrializovaných nebo jen málo industrializovaných zemích.

3. Spojenectví pro pokrok

Výše zmíněná Modernizační strategie, která byla koncipována obecně pro celý třetí svět se stala základem nové aliance na americkém kontinentu tzv. Spojenectví pro pokrok. V srpnu 1961 se sešli v uruguayském Punta del Este zástupci členských států OAS a ustanovili zde Spojenectví pro pokrok. 11) Zároveň vytýčili cíle Aliance na následující dekádu. Mezi tyto cíle patřil mimo jiné roční růst HDP o 2,5 %, diverzifikace obchodu s důrazem na rozšíření vývozních artiklů, industrializace a snížení nezaměstnanosti, rozvoj vzdělání s cílem vymýtit negramotnost u dospělé populace do roku 1970 a také cenová stabilita jako základ vyhnutí se inflaci či deflaci. Vůbec jedním z nejdůležitějších cílů se staly

sociální reformy zaměřené na odstranění nespravedlností v držbě půdy, neboli pozemková reforma. 12) Spojenectví pro pokrok mělo sloužit latinskoamerickým státům jako odrazový můstek pro ekonomický růst, který by vedl k sociálním i politickým reformám, z nichž by profitoval celý region včetně USA. Současně Aliance představovala v podstatě antirevoluční doktrínu Spojených států a alternativu ke Kubánské revoluci. Washington dal jasně najevo, že očekává především politický výsledek Aliance. To bylo také řečeno v Prohlášení k Američanům, které doprovodilo Chartu z Punta del Este a uvádělo, že hlavním cílem Spojenectví pro pokrok je vylepšení a posílení demokracie a jejích institucí. 13)

4. Epilog Aliance

Spojenectví pro pokrok bylo rozsáhlým a ambiciózním projektem mladého prezidenta jak prostřednictvím ekonomických programů posílit demokracii a demokratické instituce na kontinentu a tím znemožnit pronikání a šíření mezinárodního komunismu na západní polokouli. Spojené státy investovaly do regionu obrovské částky 14), které však nepřinesly výraznější výsledky. Po Kennedyho smrti bylo pak mnoho programů utlumeno.

Příčin neúspěchu bylo hned několik. Celková finanční pomoc poskytnutá Latinské Americe byla sice ohromná, při jejím rozpočítání na jednotlivé státy a desetileté období se ale tato suma značně rozmělnuje. Navíc latinskoamerické státy musely každoročně vynakládat velké částky peněz na splácení úroků vyspělým zemím. V některých případech dosahovaly úroky takové výše, že dokonce ohrožovaly celou ekonomiku splácející země. Zahraniční firmy, které v regionu v rámci programů investovaly, odvážely opět všechny zisky do své mateřské země a nepouštěly se do dalších reinvestic. Co se týče bytové výstavby, ta se sice rozšířila, ale nedokázala adekvátně pokrýt nárůst obyvatelstva. Také nedošlo k pozemkovým reformám, neboť vyšší třídy se nechtěly vzdát svého majetku a vlivu. Největší neúspěch však zaznamenala Aliance v politické sféře. Nejenže v Latinské Americe nedošlo k posílení

demokracie, ale namísto toho se v regionu uskutečnilo v 60. letech mnoho převratů a nastalo zde období autoritářských režimů. 15) To byl jednoznačně Kennedyho osobní neúspěch, neboť ten se snažil podporovat právě centristické, reformní a především demokratické vlády právě na úkor autoritativních režimů. Pro samotné Spojené státy ale neznamenal z hlediska jejich strategie zadržování a zatlačování komunismu nástup diktatur žádnou tragédií. Naopak, tyto režimy byly opět shledány jako mnohem schopnější odolat komunistickému nebezpečí než labilní demokratické vlády. A tak se Washington vrátil postupně ke strategii, kterou uplatňoval již za Eisenhowerova prezidentství a to spolupráci a dokonce i podpoře k USA přátelských a silně antikomunistických autoritativních režimů.

V. Meziamerické vztahy v širším období Karibské krize

1. Latinskoamerická bezpečnost

Vyhlášený program Spojenectví pro pokrok neznamenal ale, že byly přerušeny vojenské programy a spolupráce mezi USA a Latinskou Amerikou na bezpečnostním poli. Po celou dobu své vlády se prezident Kennedy snažil o vytvoření meziamerických sil, které by mohly být využity při obraně kontinentu a to nejen před přímou agresí, ale také před gerilovou a subverzní činností. Téměř okamžitě po svém uvedení do funkce se Kennedy sešel s náčelníky generálního štábu a zadal jejich předsedovi generálu Lemnitzerovi úkol vypracovat zprávu o postoji latinskoamerických vojenských představitelů k Castorovi. 1) Prezident si přál zjistit, zda pro tyto vojenské představitele představuje Castro také nebezpečí. Záměrem byla snaha o sestavení meziamerických, nebo alespoň karibských antigerilových sil, do kterých by přispěly svými jednotkami všechny státy. Spojené státy neviděly jako příliš pravděpodobnou možnost přímé agrese proti některému ze států v regionu. Nebezpečí však vyplývalo z činnosti gerilových domácích, či exilových skupin působících na i mimo území ohrožených států. Proto v dubnu 1961 doporučil Výbor pro národní bezpečnost zvýšení americké pomoci latinskoamerickým státům a to především v otázce vnitřní bezpečnosti. O měsíc později byl vydán příkaz zastupitelským úřadům Spojených států v Latinské Americe, aby zjistily ochotu příslušných vlád podílet se na projektu Karibské bezpečnostní agentury. Jako oficiální důvod jejího ustanovení byla uvedena snaha Castra infiltrovat a podkopat vlády ve střední Americe a přerušit rozvojové programy, na kterých participují. Členství v organizaci mělo být otevřené všem, kdo na ní mají zájem. 2). Agentura měla následně začít fungovat v rámci OAS.

Koncem května 1961 připravilo americké ministerstvo zahraničí dlouhodobý plán pro politiku Spojených států k latinskoamerické bezpečnosti v 60. letech. Dokument

konstatoval strategický význam Latinské Ameriky pro USA a označil Kubu za důkaz snah sovětsko – čínského bloku o narušení Inter – amerického systému a o ustanovení vojenské přítomnosti v latinskoamerických státech, což by znamenalo přímé ohrožení národní bezpečnosti Spojených států. Dále zde byly vytýčeny tři hlavní bezpečnostní problémy : nebezpečí mimokontinentální agrese, možnost agrese jednoho kontinentálního státu proti jinému a problém nepřímé agrese a subverzivních aktivit na kontinentu. 3) Tyto problémy chtěly USA řešit pomocí nových vojenských programů zaměřených především na posílení vnitřní bezpečnosti států Iberské Ameriky. Navíc byl dán velký důraz na kolektivní bezpečnost a společnou obranu západní polokoule před invazí extrakontinentálních sil. I zde se ale již projevila nová koncepce americké politiky, neboť programy měly přispět i k ekonomickému rozvoji a posílení reprezentativních vlád.

V červenci 1961 se konal v Hondurasu neformální mítink ekonomických a zahraničních ministrů středoamerických států a Panamy, za účasti USA. Ministři zde schválili rezoluci odsuzující pronikání komunismu na západní polokouli a uznali nutnost přijetí opatření k zastavení této infiltrace. Rezoluce byla namířená proti Castrovi, avšak samotný Castro v ní přímo jmenován nebyl. 4)

Zasedání v Hondurasu je modelovým příkladem chování latinskoamerických států. Země sice cítily nebezpečí vycházející z Castrovy Kuby, ale jejich vůdci se báli přijmout jakékoli konkrétní opatření, aby neustanovili precedent nějakým způsobem porušující principy neintervence a sebeurčení, který by pak mohl být použit i pro jejich případné odstranění od moci. Navzdory tomu byly karibské státy mnohem ochotnější podpořit americká stanoviska než jejich jihoameričtí sousedé. Vyplývalo to z jejich geografické blízkosti Kubě a také jejich slabosti se sami bránit subverzním aktivitám podporovaných Castrem. Středoamerické státy byly nejslabším článkem a musely očekávat nejsilnější nápor Castrova komunismu. Navíc na mítinku čtyři státy hovořily o strachu z hrozícího nebezpečí

přímého útoku a předložily zprávy o nalezení skladů zbraní na svém území. USA poté ujistily své partnery, že si uvědomují nebezpečí a jsou připraveny v případě potřeby pomoci.

Vojenské programy, které by posílily vnitřní bezpečnost latinskoamerických a především nejohroženějších středoamerických států byly prioritou americké bezpečnostní politiky na západní polokouli v první polovině 60. let. Programy však přinášely i mnoho problémů. Jak už bylo řečeno na počátku této kapitoly, Kennedy usiloval o vytvoření společných karibských sil, aby se oblast mohla lépe bránit komunistickým subverzím. USA byly pro podepsání multilaterální smlouvy, která by v rámci OAS ustanovovala Karibskou bezpečnostní agenturu a umožňovala USA poskytnout jednu celkovou částku pro celou organizaci. Karibské státy naopak preferovaly systém bilaterálních smluv na jejichž základě by mohly jednotlivě čerpat americkou pomoc. Proti tomu se ve Washingtonu zvedla vlna nevole, neboť panovala obava, že státy budou zneužívat napjaté situace, budou předkládat přemrštěné požadavky na americkou vojenskou pomoc a nakonec tuto pomoc vlády využijí spíše ke svému udržení u moci než k zásahu proti subverzivním silám. Navíc by Spojené státy musely dávat složitě najevo, že pomoc není namířena proti potlačení svobody a legitimním demonstracím za zlepšení sociální situace. V opačném případě by mohlo dojít k odvrácení místního obyvatelstva od USA a k jeho příklonu k antiamerickým skupinám. Ustanovení oficiální organizace v rámci OAS by také v mnoha zemích muselo být schváleno místními parlamenty, což by vytvořilo Castrovi prostor k šíření nacionalistických a antiamerických nálad a mohlo by nakonec vyústit v nepřijetí takového aktu a krachu celého projektu. Poslední překážka vyplývala z oficiální linie omezování podpory autoritativním režimům v rámci politiky Spojenectví pro pokrok. Problémem ale bylo, že některé z těchto režimů byly vážně ohroženy komunistickou subverzí a v tomto smyslu žádaly od USA vojenskou pomoc na svou ochranu. Poskytnutí pomoci v rámci oficiální organizace by poté muselo být složitě podmiňováno změnami v místní policii a justici. V opačném případě by pomoc podkopávala

jeden z hlavních cílů Aliance pro pokrok a to posilování reprezentativní demokracie a demokratických institucí v Latinské Americe. Proto se nakonec Washington rozhodl upustit od svého původního cíle ustanovení oficiální organizace a začal sledovat méně formální cestu spolupráce.

Odlišná situace než v Karibiku panovala v jižní Americe. Zde nehrozilo akutní nebezpečí ohrožení komunismem a bezpečnostní síly místních vlád byly sami schopné se vyrovnat s komunistickými subverzivními aktivitami. V regionu neexistovalo ani přímé nebezpečí, že by se někde komunisté chopili moci a nebo vedli dlouhodobou ozbrojenou kampaň. V těchto zemích se komunisté soustředili na vyvolávání masových politických a sociálních nepokojů, na provokování nepokojů mezi extrémní pravicí a extrémní levicí. Dále na diskreditaci místních bezpečnostních sil a infiltraci vlád tak, aby účinně zamezili snahám těchto vlád o potlačení místního komunistického hnutí. Komunisté také často podněcovali násilí v zemědělských nebo těžebních oblastech a v oblastech, které neměly vládní úřady zcela pod kontrolou. 5) Nebezpečí pro jihoamerické státy tedy nespočívalo v přímé agresi, ale ve zhoršování situace ve vnitřní bezpečnosti států. V tomto bodě se americké vojenské programy prolínaly s cíli Aliance pro pokrok, neboť komunistické ohrožení v jižní Americe bylo založené na nespokojenosti vyvolané sociálním a ekonomickým tlakem, který se právě Aliance zavázala odbourat. K rozvoji ekonomiky, který by umožnil sociální reformy pak byla potřebná stabilita, která pramenila ze zlepšení vnitřní bezpečnostní situace, kterou měly naopak pomoci zajistit zmiňované americké programy vojenské pomoci. Jednoduše řečeno vojenské programy zároveň s ekonomickými programy Aliance pro pokrok měly odbourat komunistické nebezpečí v jihoamerických státech a to jak potlačením všech ozbrojených pokusů o destabilizaci v zemi, tak i zničením sociální základny komunismu pomocí ekonomického rozvoje.

Na základě zprávy Vyhodnocovacího týmu pro jihoamerickou vnitřní bezpečnost naléhaly Spojené státy na vlády regionu, aby posílily policejní složky, profesionalizovaly armádu a zbavily jí její politické role. 6) Tento plán byl sice z vojenského hlediska správný, ale zcela ignoroval jihoamerickou historickou, kulturní a politickou tradici, ve které si tradičně masová armáda udržovala silný politický vliv a byla garantem politického vývoje v zemi. Navíc vlády nemohly přistoupit na požadavek USA také z vnitřních důvodů, neboť by byly kritizovány jak zleva, za to že se podvolují diktátům USA, tak z pravicových konzervativních kruhů, za to že chtějí omezit tradiční politickou roli armády. Proto snaha Spojených států o rekonstrukci jihoamerických bezpečnostních sil zůstala do značné míry nenaplněna.

Počátkem roku 1962 byl ve Washingtonu vypracován dlouhodobý odhad ohrožení bezpečnostních zájmů USA v karibské oblasti. Pro Spojené státy se stalo primárním zájmem udržet svobodný a přátelský Karibik. Spojené státy si dobře uvědomovaly zranitelnost oblasti, která byla náchylná na komunisty podporované subverzivní aktivity a v krajním případě zde mohlo dojít k ustanovení nepřátelské vojenské síly, neboť „ každá vláda která by upadla pod komunistickou nadvládu, by se mohla stát sovětskou vojenskou základnou „ 7), což by nepochybně znamenalo přímé ohrožení národní bezpečnosti Spojených států stejně jako celého kontinentu. Tuto variantu však Američané nepovažovali v nejbližší době za příliš pravděpodobnou, protože předpokládali, že riziko spojené s ustanovením sovětské vojenské základny v Karibiku nevyváží výhody z takové akce. Spojené státy také předpokládaly, že Sovětský svaz nevybuduje vojenské základny na Kubě, protože nebude chtít riskovat odstranění Castrova režimu ještě před případným dokončením základen. Ve Washingtonu se také věřilo, že Moskva preferuje ne tak explicitní přítomnost na Kubě, aby tím nesnížila podporu šíření komunismu v dalších latinskoamerických zemích. Vojenská přítomnost Sovětského svazu na západní polokouli by podle amerických odhadů naopak ztížila šíření

socialistických myšlenek po Latinské Americe a vyvolala by nárůst antipatie vůči Moskvě v celém regionu. Navíc USA považovaly za hlavní cíl Moskvy šíření komunistické revoluce v latinskoamerických státech, nikoli však ustanovení vojenské přítomnosti. Kuba se pak podle této teorie měla stát symbolem spontánní revoluce a základnou pro šíření revolučních myšlenek do okolních zemí. Neochotu Sovětského svazu vybudovat vojenské základny na Kubě ale nepovažovaly USA za konečnou. Avšak změně sovětského rozhodnutí mělo podle amerických analytiků nutně předcházet nejdříve rozšíření komunismu na západní polokouli. 8) Z tohoto důvodu se stalo bránění šíření komunismu v Latinské Americe primárním bezpečnostním zájmem Spojených států amerických.

Pro USA však nebylo nebezpečné „ jen „ šíření komunistické ideologie. Další bezpečnostní problém vyplýval z růstu domácího nekomunistického nacionalismu v latinskoamerických státech. Státy, které prošly sami ekonomickou, politickou a sociální revolucí, nabyly na sebedůvěře a jejich vůdci úzkostlivě střežili svoji suverenitu a hlavně nezávislost na americké politice. Vítězství nacionalistických nálad by pak následně vedlo k nedůvěře k americké politice a růstu antipatií k USA, čímž by se velmi snížila operační schopnost Spojených států v celém regionu. Tomuto vývoji měla právě zabránit spolupráce ve Spojenectví pro pokrok, kde by se Washington podílel na hospodářské pomoci a ekonomických a sociálních reformách jednotlivých států.

USA se snažily pomocí svých vojenských programů v Latinské Americe vytvořit v těchto zemích vojenské vedení, které by bylo schopné udržovat demokratický a parlamentní pořádek 9), udržovat vnitřní bezpečnost, přispívat ke kolektivní bezpečnosti v rámci ekonomických a vojenských možností latinskoamerických států a prosazovat ekonomický a sociální rozvoj. Co se týče kolektivní bezpečnosti a ochrany kontinentu, vyžadovaly Spojené státy příspěvek každé země k ochraně západní polokoule. Hlavními úkoly latinskoamerických států podle bezpečnostní strategie USA bylo udržení vnitřní bezpečnosti

a účinné zásahy proti subverzním aktivitám Castrova komunismu, gerilové válce a ilegálnímu překračování hranic jak lidmi, tak pašovaným materiálem. Státy měly dále posílit ochranu teritoriálních vod a přístavů proti vnější agresi a to jak v Atlantické a Tichém oceánu, tak i v Karibském moři. V případě ohrožení míru na kontinentu se pak mělo jednat podle Smlouvy z Ria s tím, že všichni budou v takovém případě připraveni ke kolektivní vojenské akci. 10)

Vojenské vedení v Latinské Americe bylo Spojeným státům tradičně příznivě nakloněno. Přesto se USA snažily posilovat prostřednictvím vojenských programů svůj vliv v armádách latinskoamerických států. Takové posilování vlivu však muselo být prováděno velmi citlivě a s ohledem na místní podmínky a vlády. Spojené státy v rámci Spojenectví pro pokrok podporovaly demokratické vlády a nemohly si tedy dovolit být obviňovány civilními, svobodně zvolenými vládami z toho, že podporují „ zpátečnické „ autoritářské režimy nebo vojenské intervence do politického života. 11) Citlivost latinskoamerických levicových, či středo – levých vlád na jakékoliv posilování armádních složek, navíc podporované USA, se projevila při jednání Rady OAS o vytvoření Inter – americké obranné akademie ve Spojených státech. Akademie byla součástí amerických vojenských programů pro Latinskou Ameriku a měla školit armádní důstojníky ze všech zemí regionu. Rada nakonec na jaře 1962 vytvoření akademie potvrdila, když již před tím se na tom usnesl Inter – americký obranný výbor. 12) Na jednání se ale silně proti návrhu postavila Venezuela, Brazílie a Mexiko s tím, že školení latinskoamerických důstojníků v USA, a to ještě z více zemí na jednom místě, může vyvolat obavy z koordinovaného pokusu převzít moc ve státech Iberské Ameriky. 13) O nedůvěře k této instituci svědčí i fakt, že USA poskytly mnohem více míst, než o kolik byl zájem a nepodařilo se jim tedy naplnit kapacity. I to pak nabourávalo jejich snahu o unifikovaný přístup ke kolektivní bezpečnosti v rámci latinskoamerických zemí.

2. Kubánská otázka v Latinské Americe na počátku Kennedyho funkčního období

Po neúspěšné akci v Zátocě svini bylo jasné, že kubánský problém bude muset být řešen kolektivně a ne na základě unilaterální akce USA. Nejlepší možností jak předložit a projednat kubánskou otázku na meziamerickém fóru, zůstávalo svolání mítinku ministrů zahraničí. Spojené státy však pro tento svůj požadavek potřebovaly získat širší podporu, což nebylo v dané situaci jednoduché. Proto dostali všichni američtí velvyslanci v latinskoamerických zemích na konci dubna 1961 instrukci jednat s místními představiteli o kubánském problému, vysvětlit americké postoje a přimět místní vlády, aby v této otázce začaly jednat. Za stejným účelem se uskutečnila i jednání s latinskoamerickými ambasadory ve Washingtonu. Spojené státy se snažily vysvětlit, že identifikovaly ohrožení míru a bezpečnosti na kontinentu mimokontinentální silou, a proto volají po přijetí opatření kontinentální obrany. Co se týče akce v Zátocě svini, uznaly USA, že ochrana západní polokoule je zahrnuta ve Smlouvě z Ria a dalších opatřeních Inter – amerického systému. Zároveň ale zdůraznily, že každá země má právo na sebeobranu a její opatření pak mohou být unilaterální akcí. Další opatření na ochranu kontinentu měla být kolektivním rozhodnutím členských států OAS. Kdyby však OAS selhala ve společné akci, měly podle USA státy: „ ... právo na unilaterální, bilaterální či skupinové akce... „ a měly: „ ... převzít odpovědnost a jednat samostatně nebo skupinově, tak aby zabránily mimokontinentální agresii. „ 14) Tento postoj Spojených států vyvolal v OAS diskusi mezi nevměšováním se do vnitřních záležitostí jiných států, tedy principy neintervence a sebeurčení, a právem každého státu na obranu proti rozšíření moci a vlivu extrakontinentální síly na americkém kontinentu.

Americkým velvyslancům v Latinské Americe bylo tedy nařízeno zjistit postoje příslušných vlád ke svolání mítinku ministrů zahraničí, svolání Orgánu konzultací podle článku 6 Smlouvy z Ria a to na základě zachycení a využívání Castra sovětským blokem

k ohrožování bezpečnosti amerických států nebo uspořádání zvláštního zasedání OAS k této otázce. Ve Washingtonu byl zatím schválen další postup americké diplomacie v Latinské Americe v souvislosti s kubánským problémem. Ten spočíval ve zvýšení nátlaku na latinskoamerické vlády, aby přerušily diplomatické styky s kubánským režimem, zlepšily kontrolu podvratných aktivit kubánských agentů, lépe bránily dodávkám zbraní pro Castra, redukovaly ekonomické vztahy s Kubou na co nejnižší úroveň, iniciovaly vytvoření námořních hlídek, které by zabránily Castrovi v invazi do jiných zemí v Karibiku a také, aby se podařilo odsoudit Castra jako „ agenta mezinárodního komunismu „ a to všemi státy na západní polokouli. 15)

3. Kolumbijská iniciativa

Z latinskoamerických států projevila v kubánské otázce největší iniciativu Kolumbie. Kolumbie si uvědomovala nutnost zmírnění následků neúspěšné americké akce v Zátocě svini v regionu a přišla s návrhem uspořádání meziamerického fóra o ekonomické a sociální situaci, jehož příznivým výsledkem podmiňovala ochotu latinskoamerických vlád svolat následně mítink ministrů zahraničí podle článku 6 Smlouvy z Ria s tím, že rozhodující podíl na úspěchu či neúspěchu tohoto fóra bude mít míra americké ochoty, respektive výše americké pomoci, která by přispěla ke zrychlení ekonomického a sociálního růstu v Iberské Americe. 16) Pro státy regionu byla pomoc USA důležitá a některé vlády, které byly ve finanční krizi, byly ochotny za takovouto pomoc učinit Spojeným státům ústupky v oblasti své zahraniční politiky. Obecně platilo, že ekonomická pomoc nebo tlak mohly ovlivnit rozhodování některých ekonomicky slabších států, to ale jen v případě aktuální tíživé situace v těchto státech. Americká hospodářská pomoc z dřívějších pak na toto rozhodování neměla žádný vliv. Mnohem větší vliv na rozhodování států měla ale jejich domácí politická situace, která ovlivňovala chování vlád a většinou bránila přijetí efektivní akce OAS vůči Kubě.

Rozhodování těchto zemí mohl ještě případně ovlivnit jejich pocit ohrožení Castrovou Kubou nebo domácí veřejné mínění.

Součástí kolumbijského návrhu bylo i započítání příprav na uskutečnění setkání ministrů zahraničí. Kolumbie také vypracovala analýzu, ve které částečnou odpovědnost ze příklon Kuby k sovětskému bloku přisuzovala sérii amerických opatření proti Kubě vrcholící invazí v Zátocě svini a apelovala na Spojené státy, aby se napříště zřekly unilaterální akce. Naopak OAS bylo vyzváno k jednání a zkonsolidování Inter – amerického systému tak, aby se podařilo zachovat jednotu a zároveň zabránit dalšímu pronikání komunismu na západní polokouli. Kolumbie také varovala před kolapsem Inter – amerického systému v případě, že by se ukázala neschopnost systému vypořádat se se vzniklým problémem. Návrh nepředpokládal uvalení sankcí na Kubu na případném mítinku ministrů zahraničí za dosavadní kubánskou činnost, ale měl specifikovat případy, kdy je ohrožena kontinentální bezpečnost, jako například při vybudování vojenských základů mimokontinentální síly na západní polokouli. Při vzniku takového konkrétního ohrožení by pak každý stát měl právo jednat samostatně nebo kolektivně a přijmout všechna nezbytná opatření na svoji sebeobranu. 17) Navíc Kolumbie připravila návrhy třech rezolucí, které by podle ní mělo případné setkání ministrů zahraničí schválit. Návrh první rezoluce obsahoval konstatování, že stát který nerespektuje závazky Inter – amerického systému se z tohoto systému sám dobrovolně vylučuje. Každé „ přeběhnutí „ do sovětské sféry vlivu je pak neslučitelné se závazky OAS. V tomto směru měl být na Castra vyvíjen nátlak, aby přerušil kontakty se sovětským blokem. Druhá rezoluce měla vyloučit neutrální přístup při ohrožení Inter – amerického systému a konstatovat, že intervence mezinárodního komunismu ohrožuje mír a bezpečnost na západní polokouli. Třetí rezoluce se pak týkala procedurálních otázek a to konkretizování případů, za kterých by bylo nadále možné svolávat mítink ministrů zahraničí podle článků 6 a 9 Smlouvy z Ria. 18)

Kolumbijský návrh nevyklučoval Kubu ze systému, ale naopak se pokoušel o její návrat do Inter – amerických struktur. A i přesto, že kolumbijská iniciativa nebyla zcela podle amerických představ, Spojené státy Kolumbii v jejím úsilí podporovaly, neboť návrh představoval nejlepší cestu, jak mohli Američané dosáhnout svého cíle a to svolání mítinku ministrů zahraničních věcí ke kubánské otázce.

4. Peruánský a Kolumbijský požadavek na setkání MFM, cesta do Punta del Este

V srpnu 1961 19) proběhlo úspěšně meziamerické ekonomické a sociální fórum, na němž došlo k vyhlášení nového programu pro Latinskou Ameriku – Spojenectví pro pokrok. Otevřela se tak cesta ke svolání mítinku ministrů zahraničí ke kubánské otázce. Spojené státy si však stále nemohly být jisté, zda se jim podaří shromáždit alespoň čtrnáctihlasou podporu, nezbytnou pro uskutečnění takového zasedání, neboť na ekonomickém a sociálním fóru se jim nepodařilo prosadit přerušování hospodářských a politických styků s Castrovou Kubou. Nad otázkou setkání ministrů zahraničí totiž setrval v OAS rozkol a nebyla jistá podpora především velkých států jako Argentiny, Brazílie, Ekvádoru a Mexika, kteří zaujímali k tomto problému velmi opatrný a spíše negativní postoj. V září se pak uskutečnilo v New Yorku valné shromáždění OSN 20), které se USA snažily využít pro vyjednávání podpory Kolumbijské iniciativě.

Atmosféru podzimního vyjednávání narušilo náhle Peru a to svým požadavkem z 1. října 1961 na svolání mítinku konzultací podle Smlouvy z Ria. Peru žádalo, aby se sešla Rada OAS a jednala jako Orgán konzultací z důvodu porušování lidských práv na Kubě a vážného ohrožení západní polokoule Castrovým režimem a jeho napomáháním subverzivním aktivitám a podněcováním revolucí proti legitimním vládám a demokratickým institucím v regionu. 21) Spojené státy peruánský návrh překvapil, neboť podporovaly spíše kolumbijskou iniciativu. V nastalé situaci se ale rozhodly pro podporu kombinovaného

peruánského a kolumbijského návrhu. Peru totiž žádalo pouze vyšetření akcí, vyšetřování by ale logicky vedlo k přijetí rezolucí, které obsahovala naopak kolumbijská iniciativa. Proti setkání podle Smlouvy z Ria se však postavila koalice velkých států 22), která veškerou snahu torpédovala. Nakonec se celou situací podařilo vyřešit 23. října, kdy se sešli představitelé většiny členských států OAS na uruguayské ambasádě ve Washingtonu a dohodli se na odložení mítinku konzultací ke kubánskému problému, dokud státy nenaleznou základní shodu v této otázce, aby se zabránilo případnému rozkolu v Inter – americkém systému. O dva dny později odhlasovaly státy v Radě OAS poměrem hlasů 19 : 1, že peruánská žádost bude postoupena Hlavnímu výboru 23) a vše prošetří Mírový výbor. 24)

Peruánský požadavek na setkání ministrů zahraničí tedy ještě neuspěl, avšak stále zde byla Kolumbijská iniciativa, která vyvrcholila 14. listopadu 1961 žádostí Kolumbie o svolání mítinku konzultací ministrů zahraničí členských států OAS podle článku 6 Smlouvy z Ria. Oficiálním důvodem setkání mělo být zvažování ohrožení míru a politické nezávislosti na kontinentu, které by mohlo vzrůst z intervence mimokontinentální síly na kontinentu, která by navíc mohla narušit princip maziamerické solidarity. 25) V požadavku nebyla přímo jmenována ani obviněna žádná země, všem bylo ale jasné, že se jedná o Castrovu Kubu pod sovětským vlivem. USA okamžitě po předložení kolumbijského návrhu Radě OAS začaly vyjednávat podporu tomuto požadavku. Rada mezitím deklarovala, že o definitivním konání či nekonání mítinku rozhodne 4. prosince. Spojeným státům se podařilo zajistit jistou třináctihlasou podporu návrhu. K prosazení mítinku bylo však potřeba ještě o jeden hlas více. Americký státní department doporučil soustředit se na přesvědčování Chile, Uruguaye a Argentiny. 26), 27) Argentina dokonce přišla s kompromisním návrhem a to, že by se ministři hned nesešli podle článku 6 Smlouvy z Ria, ale o charakteru setkání by teprve jednala Rada OAS s tím, že by se poté jednání nejspíše uskutečnilo podle méně krizového článku 39 Charty OAS. Spojené státy byly ochotny argentinské řešení podpořit, ale jen v případě že by

se Argentině podařilo v OAS shromáždit většinovou podporu pro její iniciativu. To se nestalo, a tak se USA vrátily k plné podpoře kolumbijského návrhu. 4. prosince se sešla ve Washingtonu Rada OAS a po vzrušené debatě schválila konání mítinku ministrů zahraničí tak, jak to navrhovala Kolumbie. Návrh prošel těsnou většinou 14 hlasů, když Kuba a Mexiko hlasovaly proti a Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile a Ekvádor se hlasování zdrželi. 28) Rada následně rozhodla, že ministři se sejdou 22. ledna 1962 v uruguayském Punta del Este.

Mezi podáním kolumbijského návrhu a rozhodnutím Rady, však došlo k jedné velmi význačné události, která umožnila následně úspěch kolumbijského požadavku i přesto, že podobný peruánský návrh byl o několik dní dříve zamítnut. Tou událostí byl Castrův veřejný projev z 1. prosince 1961, kdy o sobě prohlásil, že je zapřísáhlým marxistou – leninistou. Jeho veřejné přihlášení se k marxismu – leninismu otupilo na jednání Rady odpor mnoha států proti mítinku a země, které byly rozhodnuty hlasovat proti návrhu se pouze zdržely. Navíc tímto prohlášením přišel Castro o punc levicového reformátora a potvrdilo se jeho ovlivnění komunismem. Prohlášení také připravilo Castra o mnoho přívrženců v celé Latinské Americe a způsobilo mu spoustu dalších potíží včetně následného vyloučení Kuby z OAS.

5. Punta del Este – rozkol Inter – amerického systému

Poté co bylo rozhodnuto o konání 8. mítinku ministrů zahraničí, začaly Spojené státy s horečnou přípravou a vyjednáváním o konečné podobě rezolucí pro tento mítink. Základem měly být rezoluce z kolumbijské iniciativy ovšem modifikované ve světle nových událostí. 29) Kennedy se sešel s kolumbijským prezidentem Llerasem Camargem, aby mu vyjádřil podporu USA a americkou vůli přijmout co nejsilnější rezoluci. Oba státníci se také dohodli, že budou působit na země, které se 4. prosince zdržely hlasování, aby tentokrát hlasovaly pro rezoluce. 30) Jednání však probíhala i s ostatními státy regionu. Kennedy

se sešel také s venezuelským prezidentem Betancourtem. Betancourt vyjádřil venezuelskou podporu tvrdé rezoluci i sankcím, varoval ale Kennedyho před samostatnou akcí USA v této otázce.

Washington předpokládal, že Castrovo přihlášení se k marxismu – leninismu společně s očekávaným odmítnutím Castra vrátit se do Inter – amerického systému umožní uvalení sankcí na Kubu. Proto USA prosazovaly rezoluci, která bude uvádět konkrétní časovou lhůtu, jenž dostane Castro k dispozici na přerušení vztahů s komunistickým blokem a návrat do systému. 31) Proti konkrétně časově určenému termínu se ale postavila většina velkých jihoamerických zemí v čele s Argentinou a Brazílií. Spojené státy se snažily přesvědčit Argentinu, aby na mítinku hlasovala pro silnou rezoluci neboť ve Washingtonu panoval názor, že získáním Argentiny se podaří změnit názor i dalších zemí. 32) Na konci prosince dal ale argentinský prezident Frondizi při schůzce s Kennedym jasně najevo, že jakékoli sankce na Kubu jsou pro Argentinu nepřijatelné a to především kvůli domácí situaci v zemi. Frondizi také obvinil americké tajné služby, že podněcují argentinskou armádu v tlaku na vládu pro přijetí sankcí. Argentina varovala před rozkolem v Inter – americkém systému v případě, že by byly schváleny rezoluce bez souhlasu velkých zemí. Na meziamerickou solidaritu a jednotu systému společně s urychlením programů Společenství pro pokrok kladla vůbec argentinská vláda velký důraz. Navíc pro nadcházející mítink připravovala i vlastní rezoluce, které vyjmenovávaly principy Inter – amerického systému a stavěly toho kdo je nedodrží mimo tento systém. Kuba zde však přímo jmenována nebyla a argentinské návrhy všeobecně používaly mírnější rétoriku.

S vlastní iniciativou přišla i Brazílie, pro kterou bylo také uvalení sankcí na Kubu nepřijatelné a to z podobných důvodů jako pro Argentinu. Brazílská vláda vypracovala tzv. Neutralizační návrh, který počítal s možností mírové koexistence marxisticko – leninistického režimu s Inter – americkým systémem a to za předpokladu, že tento režim bude akceptovat

jemu navrženou neutralitu. Podle brazilského plánu mělo pak zasedání ministrů zahraničí ustanovit výbor, který by pojem „Neutralita „ přesně definoval. 33) Neutralizační koncepce měla být poté projednána s Kubou a výsledky jednání předloženy Radě OAS ovšem bez časové lhůty. Pokud by Kuba odmítla přistoupit na dané podmínky, připouštěla Brazílie jednání OAS podle článků 6 a 8 Smlouvy z Ria a v případě nutnosti dokonce ozbrojený útok. Připuštění použití ozbrojených sil bylo ale s největší pravděpodobností jen snahou Brazílie přimět USA, aby se vzdaly podpory sankcí a přistoupily na brazilský návrh. Použití síly ve vzájemných stycích šlo totiž proti všem principům brazilské politiky a především proti v Latinské Americe tak přísně a citlivě střeženým principům neintervence a sebeurčení.

Spojené státy brazilský neutralizační princip odmítly s tím, že uznání neutrality by znamenalo nepřijetí žádné akce, což USA v dané chvíli považovaly za rozporuplné s principy OAS. Navíc nepřijatelná byla v této chvíli i vize akceptace spojení státu západní polokoule s komunistickým blokem a to díky intervencionalistické definici komunismu samotného. Krátce před zahájením 8. zasedání ministrů zahraničí členských států OAS USA definovaly své postoje pro nadcházející mítink. Spojené státy uznaly vážné ohrožení malých karibských států sousedících s Kubou, a proto se rozhodly požadovat razantní akci OAS. Podle USA bylo povinností OAS ochránit své ohrožené členy a i když považovaly za důležité uchování jednoty Inter – amerického systému, byly rozhodnuty podpořit raději silnou rezoluci proti Kubě s malou podporou než slabou rezoluci se širokou podporou OAS. 34) Toto rozhodnutí bylo ale výsledkem jak domácí politické, tak i zahraničně politické situace. Doma by bylo pro americkou vládu obtížné vysvětlit veřejnosti, proč se USA snaží zastavit penetraci komunismu ve světě, ale na „ své vlastní „ západní polokouli by to nečinily. V oblasti zahraniční politiky se jednalo hlavně o problém důvěryhodnosti USA a to jak pro západní spojence, tak i v očích SSSR. Spojené státy se cítily být pod tlakem a jejich vypořádání se s kubánským problémem mělo ukázat jejich schopnost pomoci svým spojencům v případě

potřeby. 35), 36) Proto byly Spojené státy na následujícím mítinku přijetím tvrdých rezolucí ochotny riskovat i rozkol v Inter – americkém systému. Jejich základním cílem bylo totiž ukázat rozhodnost a schopnost jasně a tvrdě se vypořádat s kubánským problémem.

8. mítink ministrů zahraničí členských států OAS se konal od 22. do 31. ledna 1962 v uruguayském Punta del Este. Na počátku zasedání předložil Mírový výbor svou vyšetřovací zprávu týkající se Kuby, vypracovanou na základě peruánského požadavku z podzimu 1961. Zpráva obviňovala kubánskou vládu, že její spojení s komunistickými silami vede k porušování lidských práv a její snahy vyvést pomocí subverzivních aktivit revoluci do dalších zemí Latinské Ameriky jsou hlavním zdrojem napětí v Karibiku a na celé západní polokouli. 37) Problémem bylo jak se s celou situací vyrovnat. Hned od počátku jednání se totiž ukázalo, že OAS byla v této otázce rozdělená na dvě nesmiřitelné skupiny. První skupina států se vyslovovala pro přijetí silných sankcí proti Kubě a patřily sem země, které se 4. prosince vyslovily pro konání mítinku ministrů zahraničí. 38) Druhá skupina tvořená Brazílií, Bolívií, Ekvádorem, Mexikem, Argentinou a Chile naopak odporovala přijetí politických a ekonomických sankcí vůči Kubě a navíc se tyto státy stavěly také proti vyloučení Kuby z OAS a to z právních důvodů. Na právní aspekt celé záležitosti se odvolávalo především Mexiko s tím, že Charta OAS nezná termín „ vyloučení „ členského státu, a proto musí být nejdříve opravena Charta OAS. V opačném případě by bylo podle těchto států vyloučení Kuby ilegální. 39) Během debaty se pak obě strany snažily předkládat argumenty pro svá stanoviska. Kolumbie apelovala na jednotu systému a na přijetí sankcí, v opačném případě varovala, že by mohlo dojít k unilaterální akci proti Kubě. Bolívie naopak zdůrazňovala principy neintervence a sebeurčení a odůvodňovala tím nemožnost sankcí. Mexiko se pak odvolávalo na právní důvody a Brazílie obhajovala svůj neutralizační princip. Po čtyřech dnech neúspěšných jednání přišla Brazílie, Bolívie, Ekvádor, Mexiko a Haiti s návrhem rezoluce, která uznávala neslučitelnost kubánského režimu s Inter – americkým

systemem a určovala kroky dalšího postupu s tím, že bude pravděpodobně nutné opravit Chartu OAS. 40) Rezoluce se ale nezmiňovala o pozastavení obchodu se zbraněmi ani činnosti Kuby v některých orgánech OAS. Navíc nepočítala s uvalením sankcí na Kubu v dohledné době. Taková rezoluce byla nepřijatelná pro první skupinu zemí včetně USA. Spojené státy si kladly za cíl přijetí politických a ekonomických sankcí vůči Kubě a přerušení obchodu s ostrovem po vzoru rezoluce proti Dominikánské republice. 41) Později změnil USA své stanovisko a namísto trvání na přerušení diplomatických styků s Havanou se rozhodly podporovat vyloučení Kuby z OAS a jejích orgánů a částečné přerušení ekonomických vazeb s Kubou, započatých okamžitým přerušением obchodu se zbraněmi a vojenským materiálem s možností rozšíření embarga na další komodity.

Den před koncem 8. mítinku panoval prakticky jednomyslný souhlas v otázkách neslučitelnosti komunismu a současného kubánského režimu s Inter – americkým systémem, silného potvrzení principů Aliance pro pokrok, vyloučení Kuby z Inter – amerického obranného výboru, okamžitého přerušení obchodu a dopravy zbraní na Kubu a ustanovení speciálního výboru OAS, který by doporučil opatření proti subverzivním aktivitám. 42) Rozkol však nadále panoval ve dvou klíčových bodech a to vyloučení Kuby z OAS, aniž by byla nejprve opravena Charta a dalším rozšířením obchodních sankcí po vzoru rezoluce proti Dominikánské republice. Brazílie a Mexiko a v závislosti na nich Argentina a Chile projevili den před ukončením zasedání ochotu vyloučit Kubu z většiny orgánů OAS, ale s odvoláním na vnitropolitické důvody ne přímo na tomto mítinku. Je otázkou, do jaké míry bylo toto prohlášení myšleno vážně. Zvláště v mexickém případě upřímnost návrhu vyvolává značné pochyby. V každém případě se ale těmto státům podařilo zviklat USA, které vyjádřily ochotu k takovému kompromisu. V daném okamžiku se jako rozhodující ukázala neústupnost menších států, které se pochopitelně cítily mnohem více ohroženy a tvrdošjně prosazovaly silné protikubánské opatření. Kennedy se ještě na poslední chvíli snažil přesvědčit

kolumbijského prezidenta, aby přistoupil na kompromis. To se mu nepodařilo a navíc Kolumbii se povedlo přesvědčit Uruguay, aby hlasovala pro tvrdou rezoluci a tím se shromáždilo 14 hlasů potřebných k prosazení návrhu. Navíc Argentina a Chile oznámili, že se hlasování zdrží a nebudou proti. Ve světle tohoto vývoje se Washington rozhodl podpořit většinu menších a ohrožených států, které se obávaly o svoji bezpečnost a hlasovat tak pro tvrdou rezoluci vůči Kubě.

K závěrečnému hlasování došlo v poslední den mítinku 31. ledna 1962. Státy zde odsouhlasily několik rezolucí, které byly pak přijaty jako celek. Jasnou dvacetihlasou podporu měla například rezoluce deklarující komunistickou ofenzívu na západní polokouli, potvrzující principy Spojenectví pro pokrok nebo vylučující Kubu z Inter – amerického obraného výboru. Jen o hlas méně získala rezoluce zřizující zvláštní bezpečnostní výbor. Pro přijetí ekonomických opatření, která s okamžitou platností zastavovala obchod se zbraněmi a vojenským materiálem a zadávala Radě OAS prostudovat možnosti rozšíření obchodních sankcí i na další komodity se vyslovilo 16 států. Nejkontroverznější rezoluce vylučovala současnou vládu Kuby z participace na Inter – americkém systému na základě neslučitelnosti marxismu – leninismu s Inter -americkým systémem a toho, že současná kubánská vláda sama sebe deklarovala jako marxisticko – leninistickou. Tato rezoluce byla schválena poměrem 14 : 1 : 6, když Kuba hlasovala proti a Brazílie, Bolívie, Ekvádor, Mexiko, Argentina a Chile se hlasování zdrželi. 43), 44)

Spojené státy dosáhly na 8. mítinku ministrů zahraničí toho, co si předsevzaly. Cena za to byla ale velká. Silná opatření proti Kubě byla schválena jen těsnou dvoutřetinovou většinou, když se velké latinskoamerické státy postavily proti těmto opatřením. To přivodilo vážné rozštěpení Inter – amerického systému.

6. Kubánská raketová krize

Na počátku roku 1962 došlo k silnému rozkolu států OAS nad kubánskou otázkou. V Punta del Este došlo sice k vyloučení Kuby z Inter – amerického systému, kubánský problém tím ale vyřešen nebyl. Státy Latinské Ameriky začaly postupně vyjadřovat obavy nad téměř každodenním zhoršováním situace. USA se zatím snažily zlepšit svoji vojenskou kontrolu Karibiku. V dubnu se ve Washingtonu uskutečnilo jednání s brazilskou delegací o aktuální situaci na Kubě. To ovšem nepřineslo žádné konkrétní výsledky a odehrávalo se spíše ve spekulativní rovině. Koncem června navštívil Kennedy Mexiko. Hlavním tématem rozhovorů s jeho mexickým protějškem bylo, jak zabránit šíření kubánského komunismu a to především v nejhroženější karibské oblasti. Oba státníci se shodli, že ohrožené země by měly přijmout všechna nezbytná opatření ke své ochraně a také, že hlavní zbraní proti šíření komunismu je vytvoření lepších ekonomických a sociálních podmínek v rámci Aliance pro pokrok. Kennedy zde také zopakoval, že Spojené státy neplánují žádnou unilaterální ozbrojenou akci proti Kubě. Tím zopakoval jak princip kolektivní bezpečnosti, tak i princip neintervence.

Na počátku července se opět zvýšily sovětské dodávky Castrovu režimu a situace se začínala drammatizovat. Navíc na veřejnost začaly prosakovat informace o dovozu útočných zbraní a sovětských vojáků na Kubu. U americké veřejnosti také sílilo mínění po vojenském zásahu na Kubě, pokud bude ohrožena bezpečnost Spojených států. Napětí rostlo i v Latinské Americe a v polovině srpna navrhla Argentina neformální mítink ministrů zahraničí. Neformální mítink byl v té chvíli nejoptimálnější řešením, protože všichni souhlasili s jeho svoláním. 45) Státy tím, že se sejdou, mohly vyjádřit své znepokojení nad situací, ale zároveň neriskovaly opětovný rozkol, neboť na neformálním mítinku nedochází k hlasování ani přijímání rezolucí. Spojené státy tento návrh podpořily a převzaly iniciativu. Dne 5. září 1962 se sešel státní tajemník Dean Rusk s velvyslanci latinskoamerických zemí

ve Washingtonu a zde se dohodli na uskutečnění neformálního mítinku ministrů zahraničí 2. a 3. října ve Washingtonu DC.

4. září pronesl prezident Kennedy projev, ve kterém varoval SSSR před rozmístěním útočných zbraní na Kubě. 46) 13. září pak toto své varování zopakoval. Zároveň uvedl, že USA nepřistoupí k invazi, pokud by ale Kuba začala ohrožovat bezpečnost USA, hrozila invazí jinému státu nebo se stala vojenskou základnou Sovětského svazu, byly by Spojené státy přinuceny bránit bezpečnost svoji i svých partnerů na západní polokouli. 48) Tím Kennedy opět zopakoval princip neintervence, zároveň si ale vyhradil právo zasáhnout, pokud to bude nezbytně nutné. Koncem září se sešel Rusk se svými latinskoamerickými protějšky na jednání OSN v New Yorku a projednával s nimi detaily pro jejich říjnové neformální zasedání. To se konalo 2. a 3. října 1962 ve Washingtonu. Mítink zabývající se aktuálními problémy probíhal pod vlivem událostí ve značné shodě. Na závěr jednání odsouhlasili ministři komuniké, které obsahovalo mimo jiné následující body: a) deklarování snah SSSR vytvořit z Kuby vojenskou základnu pro pronikání komunismu na západní polokouli pomocí subverzivních aktivit, b) souhlas nad zintenzivněním činnosti OAS pro vyrovnání se se současnou situací a ochotou v případě potřeby rychle jednat podle Smlouvy z Ria, c) deklarování specifčnosti západní polokoule a nesrovnatelnosti sovětské vojenské přítomnosti na Kubě s žádnou jinou situací ve světě 29) a d) uznání, že ohrožení kubánským komunismem je na různých částech kontinentu různé a volá po zvláštních opatřeních. Posledním bodem komuniké se stalo vyjádření „hlubokých sympatií Kubánskému lidu v jejich kritické situaci „. 49), 50) Výsledek schůzky se pak měl stát varováním pro SSSR i Castra, že americké státy jsou po Punta del Este opět jednotné a připravené jednat.

14. října 1962 vyfotografovalo americké špionážní letadlo na Kubě raketové základny. Ve Washingtonu byl okamžitě sestaven tzv. Výkonný výbor, který měl nastalou situaci řešit. Po prvotním šoku se většina členů Výboru rozhodla podpořit námořní karanténu Kuby. 51)

Následně přišel na americké zastupitelské úřady v Latinské Americe rozkaz, aby ambasadoři po obdržení dalšího povelu okamžitě kontaktovali představitele místních vlád, předložili jim prezidentovu řeč společně s prohlášením, že USA mají nezvratné důkazy o možném brzkém útoku na Spojené státy nebo další země regionu a oznámili jim americký požadavek na okamžitý mítink OAS na úrovni velvyslanců, jednajících jako provizorní Orgán konzultací podle Paktu z Ria. Tento druhý pokyn přišel 22. října v dopoledních hodinách. Spojené státy zároveň zaslaly nótu předsedovi Rady OAS, kde požadovaly okamžité svolání Orgánu konzultací podle článku 6 Paktu z Ria na základě nezvratných důkazů o kubánském propůjčení svého území jako základny pro ofenzivní zbraně extrakontinentální síly, což podle USA jasně ohrožovalo mír na kontinentu a také suverenitu a politickou nezávislost amerických států. USA zároveň požádaly předsedu Rady, aby ustanovil Radu jako provizorní Orgán konzultací podle článku 12 Paktu z Ria. 52) Večer se pak Rusk sešel s ambasadory OAS v budově ministerstva zahraničí a ukázal jim fotografie základen. Poté si všichni poslechli Kennedyho televizní projev, ve kterém vyhlásil karanténu na dovoz všech zbraní na Kubu. Následně byl velvyslancům předložen návrh americké rezoluce pro jednání Orgánu konzultací na další den. 23. října se sešla Rada OAS jednající podle Paktu z Ria jako provizorní Orgán konzultací. Orgán poté schválil jednomyslně 53) rezoluci, která požadovala okamžitou demontáž a odvoz všech útočných zbraní z Kuby, doporučovala členským státům v paragrafu 2 „... podle článků 6 a 8 Meziamerické smlouvy o vzájemné pomoci přijmout všechna opatření, individuálně i kolektivně, včetně použití ozbrojených sil, která budou nezbytná k ujištění, že Kuba nepokračuje v přijímání sovětského vojenského materiálu a sil, které ohrožují bezpečnost a mír na kontinentu a zároveň k ujištění, že rakety které již na Kubě jsou, se nestanou aktivním nebezpečím pro mír a bezpečnost na kontinentu. „ 54) Další dva body rezoluce se týkaly informování RB OSN podle článku 54 Charty OSN a konstatování, že Rada OAS bude i nadále fungovat jako provizorní Orgán

konzultací a žádosti, aby státy Radu informovaly o všech opatřeních přijatých podle paragrafu 2 této rezoluce. Výsledky hlasování v OAS byly hned poslány do OSN, kde probíhalo právě zasedání valného shromáždění. Po přečtení výsledků se ukázalo značné překvapení sovětské delegace, která neočekávala po rozkolu v Punta del Este tak jasnou podporu Latinské Ameriky Spojeným státům. Dne 24. října 1962 vešla v platnost námořní karanténa Kubu 55) a po týdnu balancování na pokraji atomové války se SSSR zavázal k odvozu útočných zbraní z ostrova. Získal za to od Spojených států závazek, že nepodniknou proti Castrovi na Kubu invazi. Závazek mu tak umožnil odvést zbraně, které byly na Kubu oficiálně přivezeny k Castrově obraně.

V celé kampani se však ukázala nesprávnost sovětského úsudku. Sovětský svaz doufal, že zvýšená pomoc a dodávky na Kubu napomohou dalším zemím Latinské Ameriky v příklonu ke komunismu. Tato pomoc vrcholící dovozem útočných zbraní však Latinskou Ameriku naopak semkla proti komunismu a vytvořila podmínky za kterých se latinskoamerické státy postavily plně na podporu USA. Navíc nejen dovoz a umístění útočných zbraní na Kubě, ale i způsob jakým byly tyto zbraně odstraněny 56), definitivně pohřbili Castrovu image v Latinské Americe jako levicového agrárního reformátora a ukázali ho jako komunistickou loutku plně závislou na Moskvě.

7. Devátý mítink ministrů zahraničí, sankce a ostrakizace Kubu

Po demontáži a odvozu raket z Kubu bylo zažehnáno akutní nebezpečí vypuknutí konfliktu mezi dvěma supervelmocemi. Problém spočívající v kubánské podpoře subverzivním aktivitám na západní polokouli a zejména pak v Karibiku tím však vyřešen nebyl. Navíc díky neintervenčnímu závazku Spojených států Sovětskému svazu se snížily operační možnosti USA jak se s touto otázkou vypořádat. Spojené státy proto oživily myšlenku vytvoření karibských sil, které by udržovaly dozor nad oblastí a bránily Castrovi

v jeho podvratné činnosti. 57) Kennedy se pak setkal v polovině března 1963 v kostarickém San José s prezidenty centrální Ameriky a Panamy, kde se dohodli na setkání ministrů svých vlád k projednání zvýšení bezpečnosti v karibské oblasti. Na počátku jara 1963 vyvíjely USA horečnou činnost k izolaci Castrovy Kuby a jedním z dalších kroků bylo vyvíjení nového nátlaku na OAS, aby rozšířil obchodní embargo na další položky kromě potravin, léků a zdravotnického zařízení. Toto opatření mělo mít však spíše symbolický a psychologický efekt neboť obchodní styky většiny latinskoamerických států již byly na tuto úroveň suspendovány. Navíc dva klíčové státy, Mexiko a Brazílie, odmítly takovouto symbolickou akci podpořit. I proto převládl během léta ve Washingtonu názor, že bude lepší raději postupovat malými kroky a vytvářet atmosféru pro silnou rezoluci, než tlačit na přijetí okamžité tvrdé akce vůči Kubě.

Dne 3. listopadu 1963 objevila Venezuela na severozápadě státu rozsáhlé sklady zbraní. Následné vyšetřování zjistilo, že zbraně pocházejí z Kuby. Venezuelská vláda poté požádala OAS o svolání mítinku ministrů zahraničí k prošetření subverzivních aktivit kubánského režimu na venezuelském území. O měsíc později rozhodla Rada OAS, jednající podle Smlouvy z Ria jako provizorní Orgán konzultací, o konání 9. mítinku ministrů zahraničí 21. až 26. července 1964 ve Washingtonu, DC. Rada také ustanovila komisi, která měla celou záležitost prošetřit. 58), 59) Během vyšetřování se komise shodla na kubánském původu zbraní a na plné zodpovědnosti kubánské vlády za pokus o ohrožení venezuelské suverenity a demokratických institucí. Hlavním bodem jednání ve Washingtonu byla pak možná akce OAS a uvalení ekonomických a diplomatických sankcí na Kubu, která byla shledána jako agresor vůči Venezuele. Nakonec státy na 9. mítinku schválily několik rezolucí, které zaváděly opatření podle článků 6 a 8 Paktu z Ria proti současné vládě na Kubě. Mezi odsouhlasenými opatřeními bylo přerušení konzulárních a diplomatických styků s Kubou, dále přerušení veškerého obchodu kromě potravin, léků a lékařského vybavení, které

mohlo být zasíláno na Kubu jako humanitární pomoc a také přerušení veškeré lodní dopravy kromě dopravy za humanitárními účely. Pro rezoluce zvedlo ruku 15 států, když Bolívie, Chile, Mexiko a Uruguay se zdrželi. 60), 61) K rezolucím byla připojena také Deklarace ke Kubánskému lidu, ve které státy vyjádřily obyvatelům Kuby podporu a naději, že opět nabudou svobody. Pro Deklaraci pak hlasovalo ještě o jednoho člena více než pro rezoluce. 62)

Mezi 8. mítinkem v Punta del Este 1962 a 9. ve Washingtonu 1964 se zcela změnilo politické klima v Latinské Americe i Inter – americkém systému. K takovéto změně přispělo hned několik faktorů. Byla to především Kubánská raketová krize, odhalení skladů zbraní ve Venezuele a tím poskytnutí nezvratného důkazu o pokračujících kubánských subverzivních aktivitách v Latinské Americe, výměna vlád v klíčových státech regionu – Argentíně, Brazílii a Ekvádoru a nátlak vojenských skupin na ostřejší postup proti Kubě ve dvou prvně zmíněných státech. 63). To vše přispělo k tomu, že to co ještě v Punta del Este bylo nemožné a přivodilo vážný rozkol Inter – amerického systému, tedy uvalení sankcí na Castrův režim, se ve Washingtonu stalo skutečností. Castro tak na 9. mítinku zaplatil za svou podporu vývozu kubánské revoluce do dalších zemí regionu a Spojeným státům se konečně podařilo to o co již dlouho usilovaly a to izolace Castra od Inter – amerického systému.

VI. Závěr

Vztahy Spojených států a Latinské Ameriky vstoupily druhou světovou válkou do fáze nové spolupráce. Tato spolupráce pokračovala i po vypuknutí studené války a Latinská Amerika nijak nestála proti USA v jejich boji proti mezinárodnímu komunismu. Dokonce na 10. Konferenci amerických států v Caracasu v roce 1954 odsouhlasily země, že již samotná „ existence komunistického státu na západní polokouli ustavuje ohrožení míru a bezpečnosti na kontinentu a vyžaduje okamžité setkání Orgánu konzultací „. 1) Americké státy tedy odmítly komunismus jako takový, avšak jejich jednání ve chvílích kdy měly společně čelit akutní komunistické hrozbě bylo dvojaké a státy se zdráhaly podpořit jakoukoli akci proti jednomu ze členů své komunity. Toto jednání nebylo náhodné a vyplývalo ze společné historické zkušenosti latinskoamerické komunity s Americkým 2) intervencionalismem. Ve chvílích kdy pak Spojené státy tuto svou politiku opustily a v rámci nového kurzu v meziamerických vztazích začaly ctít principy neintervence a sebeurčení, latinskoamerické země se okamžitě na tyto principy velice upnuly a jejich úzkostlivé střežení je dodnes klíčovým principem meziamerických vztahů. Proto ani ve chvílích největšího ohrožení mezinárodním komunismem, nebyla většina států ochotna tyto dva klíčové principy porušit a odhodlat se k rozhodné akci. To se potvrdilo již zásahem Spojených států v Guatemale. Zásah, který měl podle USA zabránit rozšíření komunismu na americkém kontinentu, latinskoamerická komunita odsoudila a většina států byla dokonce ochotna raději připustit nastolení komunismu v jedné ze zemí, než porušení principů neintervence a sebeurčení. Navíc se většina latinskoamerických levicových leaderů obávala, že porušením těchto principů by mohl být ustanoven precedent, kdy by pod rouškou antikomunistického boje mohli být odstraňováni levicoví reformátoři, včetně jich samých, až se jejich politika znelíbí USA. Úzkostlivé střežení principů neintervence a sebeurčení se pak projevilo i při

procedurálních otázkách v OAS, když při svolávání Orgánu konzultací se většinou latinskoamerická komunita stavěla za svolání podle méně krizových článků Charty OAS, zatímco Spojené státy prosazovaly jednání svolané podle Paktu z Ria.

Nová situace nastala s Castrovým příchodem k moci na Kubě. Spojené státy zaujaly ke Castrovu režimu od počátku značně negativní postoj a snažily se tento pohled přenést i na půdu OAS. Zde ale narazily na odpor latinskoamerických států s levicově orientovanými vládami, které v OAS dlouhou dobu bránily přijetí účinné akce proti Castrově Kubě. Castro byl totiž vnímán levicovými leadery jako levicový, agrární reformátor a v Latinské Americe si získal značné sympatie i za svůj model sociální revoluce, ekonomického nacionalismu a také nezávislé zahraniční politiky. Tato jeho prestiž ještě vzrostla po neúspěšné akci USA v Zátocě sviní. Tyto státy pak někdy až využívaly 3) principy neintervence a sebeurčení, aby na jednáních MFM hlasovaly proti opatřením namířeným proti Kubě. Doma pak jejich vůdci získávali politické body, protože se ukázali jako praví nacionalističtí leadeři, kteří vedou na Spojených státech nezávislou zahraniční politiku.

Dalším klíčovým faktorem, ovlivňující jednání amerických států byl problém důkazů. Spojené státy se od počátku studené války snažily přesvědčit své latinskoamerické partnery, že mezinárodní komunismus je ohrožením pro mír a bezpečnost na kontinentu a není slučitelný s Inter – americkým systémem. Zároveň připomínaly, že je nutné společnými silami bránit západní polokouli před infiltrací tímto komunismem. Až do Kubánské raketové krize však nebyly schopné předložit latinskoamerické komunitě pro ni dostatečně přesvědčivé a jednoznačné důkazy o „nakažení“ Kubu komunismem a o pokusech Castrova režimu vyvést svojí revoluci i do dalších států regionu. Latinskoamerické státy pak nebyly ochotny bez přímých důkazů překročit zde již mnohokrát zmiňované principy neintervence a sebeurčení. Proto 5. zasedání MFM nepřineslo žádné rozhodnutí směřované přímo na Kubu a většina států nebyla ochotna ani zvážit případná opatření proti Castrovu režimu. Sedmý

MFM 4) byl svolán po předložení několika důkazů o Castrově příklonu ke komunismu a o jeho podpoře subverzivním aktivitám v dalších částech regionu. Státy však tyto důkazy považovaly za nedostatečné a na případné odsouzení Castra pohlížely jako na intervenci do vnitřních záležitostí suverénního státu. Proto zde byla schválena rezoluce pouze nepřímo napomínající Castrův režim. 8. mítink ministrů zahraničí se již nesl v duchu Castrova veřejného přihlášení se k marxismu – leninismu, což bylo přímým důkazem o jeho komunistickém směřování. I přesto se však ještě mnoho latinskoamerických států zdráhalo uvalit na něj přímé sankce a konečné rozhodnutí o vyloučení Kuby z Inter – amerického systému bylo schváleno jen nejtěšnější většinou a přineslo vážný rozkol tohoto systému, když většina velkých států s tímto rozhodnutím nesouhlasila. Následná instalace sovětských raketových zbraní na Kubě a Kubánská raketová krize Inter – americký systém opět stmelila. Latinskoamerické státy se totiž po předložení jasných důkazů o propůjčení kubánského území ke stavbě raketových základen extrakontinentální komunistické síly jednomyslně postavily za USA a byly striktní ve svém požadavku na odvoz všech útočných zbraní z Kuby. Mnohé z nich následně participovaly se Spojenými státy na karanténě ostrova a při dohledu na odvoz sovětských zbraní z Kuby. Kubánská raketová krize poskytla Latinské Americe jasné důkazy o povaze Castrova režimu a zničila všechny iluze o jeho nezávislé zahraniční politice. Zároveň ukázala ochotu a schopnost latinskoamerické komunity se v případě vážného ohrožení bezpečnosti a míru semknout a v rámci Inter – amerického systému plně spolupracovat a podporovat Spojené státy při řešení nastalé situace. Tyto důkazy společně s důkazy o pokračující kubánské subverzi pak umožnily v roce 1964 na 9. MFM ve Washingtonu uvalení sankcí na Castrovu Kubu. Spojeným státům se tak podařilo po pětiletém úsilí to, o co usilovaly již téměř od počátku Castrovy vlády a to téměř úplná izolace Kuby od Inter – amerického systému.

Od 5. do 9. mítinku ministrů zahraničí tedy, jak již jsem popsal výše, prošly postoje mnoha zemí Latinské Ameriky značným vývojem. Na tento vývoj pak měla jednoznačný vliv Castrova komunistická profilace, Kubánská raketová krize i způsob jejího řešení jako důkazu závislosti Castra na Moskvě a také jasné důkazy o pokračující kubánské subverzivní činnosti. Avšak snad nejvýznamnějším faktorem, který napomohl ke schválení sankcí na Kubu na 9. MFM, byla změna režimů v klíčových státech jižní Ameriky 5) a nátlak tamních vojenských skupin na přijetí sankcí.

Obecně lze říci že vojenské a pravicové latinskoamerické režimy byly silně antikomunistické a byly příznivě nakloněny Spojeným státům, proto často podporovaly jejich stanoviska v OAS a byly ochotné hlasovat i pro tvrdé rezoluce vůči komunistickému nebezpečí včetně tvrdých kroků proti Castrově Kubě. Naopak levicové režimy, pro které byl v mnohých případech větším nebezpečím pravicový puč než ohrožení komunismem se důsledně bránily zaujmout jakákoliv stanoviska překračující principy neintervence a sebeurčení. Také platí, že tvrdé postoje USA proti Kubě podporovaly více malé karibské státy, které se cítily kvůli své geografické poloze a také velikosti mnohem více ohroženy kubánským komunismem a jeho subverzivními aktivitami než velké jihoamerické země, pro které představovalo vnitřní ohrožení a nestabilita mnohem větší nebezpečí než případná intervence zvenčí. Velké státy byly tedy při svém rozhodování ovlivněny spíše vnitřními faktory jako byla politická situace, rozložení sil mezi pravici, levici a armádou, popřípadě veřejné mínění. Malé karibské státy ovlivňoval naopak spíše strach z vnějšího ohrožení. Pro obě skupiny států pak platí, že ekonomická pomoc ze strany Spojených států měla na rozhodování těchto zemí jen minimální vliv, i přesto že na tuto pomoc kladla celá latinskoamerická komunita velký důraz. Pro USA bylo naopak typické, že téměř na každém zasedání opakovaly, že ctí a dodržují principy neintervence a sebeurčení, aby tak ujistily své latinskoamerické sousedy, že neplánují žádnou unilaterální akci a aby tak také dosáhly

schválení svých požadavků. Navíc se Spojené státy snažily, aby kontroverzní požadavky, ať již se týkaly předkládání nebo schvalování rezolucí či svolávání Orgánu konzultací podle Paktu z Ria, vždy podávaly latinskoamerické státy a ne přímo USA. Tím se snažily o snadnější přijetí těchto požadavků, neboť tak umožnily latinskoamerickým zemím vyhnout se domácí kritice, že jen poslouchají diktáty USA.

Vztahy Spojených Států s Latinskou Amerikou na počátku 60. let se tak nesly ve znamení kubánského problému a ohrožení západní polokoule mezinárodním komunismem. Způsob jakým se chtěly americké státy s tímto novým nebezpečím vyrovnat byl však ovlivněn jejich historickou zkušeností se Spojenými státy a z ní vyplývajícími hluboce zakořeněnými a citlivě střeženými principy neintervence a sebeurčení. Proto latinskoamerická komunita jen váhavě a vlažně přijímala rozhodnutí k jakýmkoliv akcím namířeným proti jednomu z jejich členů a nebyla ochotná jít za překročení těchto principů. Poté co jí však byly Spojené státy schopné předložit nezvratné důkazy o akutním ohrožení celého kontinentu a celkové povaze kubánského režimu, semkly se latinskoamerické státy pevně s USA a kolektivně učinily kroky k odstranění nastalého nebezpečí. Následně pak byly ochotné přijmout proti kubánskému režimu i doposud nepředstavitelné sankce, čímž Kubu definitivně izolovaly od Inter – Amerického systému.

VII. Summary

The US – Latin America relations at the beginning of the 60's were affected by threat of Cuban Communism. Just from the establishing of Inter – American system at the end of 40's the United States aimed to save Latin America from international communism. And they were relatively successful till the Cuban revolution, however, the situation dramatically changed after Castro came to power in Cuba in 1959. From day one the United States considered Castro to be a communist but Latin America viewed him as a successful leftist and agrarian reformer and they opposed every US efforts to adopt any action against Cuba. The United States aimed to seek some solution of Cuban problem on the OAS platform but they weren't able to submit any convincing proof of Cuban subversion activities and of communist nature of Castro's regime, which would provoke the OAS to some action against Castro. Latin American states had namely deep – rooted principles of non – intervention and self – determination in them, which resulted from their historical experiences with the United States and their former interventional policy in the western hemisphere. So the Latin American States rejected to go beyond these principles without strong evidence against Castro's Cuba. Some smaller Caribbean states, which felt jeopardized by Castro's regime and his subversive activities vote often in the line with the United States in OAS but large South American states and Mexico whose governments worried much more about inner situation than Castro's subversion opposed approval of any resolution aimed against Castro's Cuba in OAS.

That's why the American states weren't willing even to consider imposing sanctions on Cuba on 5th Meeting of Foreign Ministers in Santiago de Chile, 1959. The 7th Meeting of Foreign Ministers was convoked after submission of several items of evidence of Castro's inclination to communism and his promotion of subversive activities in Caribbean area. But the American states considered these facts insufficient and they thought of denouncement of

Castro as an intervention in to inner affairs of a sovereign state. The atmosphere of 8th MFM was affected by Castro 's „ marxist – leninist speech „, but the final act of 8th MFM, that expelled Castro 's Cuba from OAS, was approved only by close majority without large Latin American states and it caused a grave disruption of Inter – American system.

The discovery of soviet offensive weapons deployed on Cuba and the Cuban Missile Crisis put the Inter – American system together again. Latin America backed up strictly in the line with the United states and all American states faced together the threat of Western Hemisphere by extracontinental power. They unanimously demaded dismantling and withdrawal all offensive weapons from Cuba and many states even participated with the US on the Quarantine.

The Cuban Missile Crisis definitely demaged Casro 's image in Latin America as a leftist reformer and showed him as a figure fully dependant on Moscow. This fact accompanied by continuing Cuban subversion contributed to imposing sanctions on Castro 's regime on the 9th Meeting of Foreign Ministers in Washington, 1964. So in the middle of 60 's the United States reached their goals by isolation of Castro 's Cuba from the Inter – American system.

VIII. Poznámkový aparát

I. Úvod

II. Historie meziamerických vztahů

1. Od latinskoamerické revoluce k Rooseveltovu intervencionalismu

- 1) I když mnozí jihoameričtí vůdci si přáli pevnější pouta.
- 2) Martin, Edwin McCammon: Kennedy and Latin America. University Press of America, Inc., Lanham, MD 1994

2. Od Montevidea do konce II. světové války

- 3) Memorandum nechal zveřejnit ještě před svou inaugurací prezident Hoover a započal tak tzv. politiku dobrého sousedství. V memorandu se uvádělo, že Monroeova doktrína neopravňuje USA k zásahům v Latinské Americe. Tindall, George B., Shi, David E.: Dějiny Spojených států amerických. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2000
- 4) V práci je slova Amerika a americké používáno ve smyslu USA (kromě spojení americký kontinent a americké státy).
- 5) Článek 8 smlouvy z Montevidea uvádí, „ ... žádný stát nemá právo zasahovat do vnitřních nebo vnějších záležitostí jiného státu. „ Tato formulace byla později převzata Organizací amerických států, kde tvoří článek 15 Charty OAS. Martin, Edwin McCammon: Kennedy and Latin America. University Press of America, Inc., Lanham, MD 1994
- 6) Již v roce 1936 se v Limě konaly konzultace všech amerických států s cílem přijmout kolektivní ochranná opatření. V roce 1939 pak začal fungovat systém setkávání ministrů zahraničí amerických států. Tamtéž.
- 7) Tuto rezoluci přijalo později i OAS, NATO a další organizace. Rezoluce XV totiž uváděla, že útok na jednoho ze členů je útokem proti všem. Tamtéž.
- 8) Tamtéž.
- 9) IADB je Inter – americký obranný výbor. Tento výbor byl později převeden pod OAS a jeho úkolem je plánování bezpečnosti kontinentu.

3. OSN versus Inter – americký systém

- 10) Martin, Edwin McCammon: Kennedy and Latin America. University Press of America, Inc., Lanham, MD 1994
- 11) Dále již jen RB OSN.
- 12) Tamtéž
- 13) Článek 51 Charty OSN uvádí: „ ... dokud RB OSN neučiní opatření k obnovení míru a bezpečnosti, mohou pokračovat regionální opatření. „ www.un.org/aboutun/charter/index.html

4. OAS

- 14) OAS = Organization of American States = Organizace amerických států
- 15) www.oas.org/juridico/english/treaties/b-29.html
- 16) www.oas.org/juridico/english/charter.html

5. Nově ustanovený Inter – americký systém a jeho ohrožení komunismem

- 17) Smith, Peter H.: Talons of the Eagle. Dynamics of U.S. – Latin America relations. Oxford University Press, New York, NY 2000
- 18) Tamtéž.
- 19) V Latinské Americe vzrostl těsně po válce v důsledku vítězství nad fašismem a vlnou demokratizace vliv komunistických stran. To se nelíbilo domácím konzervativním a vojenským silám, a proto došlo brzy v mnoha státech regionu k zákazu komunistického hnutí (1947 Brazílie, 1948 Chile, Kostarika). V důsledku toho poklesl počet členů komunistických stran mezi lety 1947 – 52 ze 400 000 asi na polovinu. To byl nesporný úspěch

americké politiky. Navíc bylo ve státech Latinské Ameriky infiltrováno dělnické hnutí, které bylo postupně dostáváno pod státní kontrolu. Tomu napomohla i ostře protikomunistická Americká federace práce, které se podařilo vytvořit v regionu několik protikomunistických dělnických uskupení. Posledním cílem americké politiky té doby byla diplomatická izolace SSSR. Před válkou uznaly SSSR je tři státy 1924 Mexiko, 1926 Uruguay a 1935 Kolumbie. V roce 1946 mělo však diplomatické styky se SSSR již 15 států regionu. Po vypuknutí Studené války ale docházelo k opětovnému přerušování vztahů a Spojeným státům se v té době dařilo držet vliv SSSR mimo západní polokouli. Tamtéž.

6. Deklarace z Caracasu a intervence v Guatemale

20) V roce 1950 zvítězil ve svobodných volbách v Guatemale plukovník Jacobo Arbenz Guzman. Tento středo – levý reformista okamžitě vyhlásil ekonomický program na pozvednutí země. Klíčovým bodem programu se pak měla stát agrární reforma, která spočívala ve znárodnění a přerozdělení půdy. Reformy postihly i americkou společnost United Fruit Company, které byla za její ztráty nabídnuta od guatemalské vlády jen nepřiměřeně nízká náhrada. Společnost poté vyvinula silný tlak na americkou vládu, aby nějakým způsobem zasáhla. Důležitějším impulsem pro zásah se ale stala antikomunistická kampaň, která označovala Arbenze za „ příliš měkkého „, ke komunismu a tedy ohrožujícího bezpečnost jak USA tak celé západní polokoule. Guatemala byla podle USA ohrožená komunismem a spojené státy se obávaly, že její pád by mohl způsobit příklon dalších zemí regionu ke komunismu. Tamtéž.

21) Deklaraci podporovaly hlavně diktátorské a autoritářské režimy. Tamtéž

22) Tamtéž.

23) V době kdy se Nixon sám stal prezidentem byla již mezinárodní situace zcela odlišná, a tak mu nic nebránilo v praktikování politiky spojenectví s přátelsky nakloněnými diktátorskými režimy. Tamtéž.

24) Tamtéž.

25) Navíc mnoho latinskoamerických demokratů vnímalo Arbenzovo svržení jako kontraproduktivní a o to více poté obdivovali Castra za jeho schopnost úspěšně se postavit USA.

III. Kubánský problém, reakce Latinské Ameriky na komunismus a Kubu

1. Kubánská revoluce

1) Jeho bratr Raúl Castro se této akce také účastnil a byl odsouzen na 13 let do vězení. Gott, Richard: Kuba. Nové dějiny. BB/art s. r. o., Praha 2005

2) Tamtéž.

3) V naprosto stejnou odezvu doufali i Američané při akci v Zátocě svíní.

4) Tamtéž.

2. Vyrovnávání se s komunismem

5) Kessler, Francis P.: The Futility of O.A.S. collective security. The Ninth meeting of Foreign ministers. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1972

6) V prosinci 1961

3. Páté setkání ministrů zahraničí

7) Dále již jen Rada.

8) Rada OAS může v naléhavém případě jednat provizorně jako Orgán konzultací. Běžně je Orgánem konzultací fórum ministrů zahraničí členských států OAS.

9) Pak, Byung Koo: The Cuban problem in the Organization of American States. A Model for collective decision – making. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1965

10) Tamtéž.

11) Samozasova Nikaragua a Trujillova Dominikánská republika.

12) Kuba a Venezuela se na mítinku postavily proti principu neintervence, pro jeho údajnou překonanost s argumentací, že ochrání jen státy, které jsou „ v oblibě „. Tamtéž.

13) Tamtéž.

4. Šestý a sedmý mítink ministrů zahraničí

14) Smlouva o vzájemné pomoci = Smlouva z Ria = Pakt z Ria = Inter – American Treaty of Reciprocal Assistance, Rio de Janeiro, 1947.

15) Tamtéž.

16) MFM = Meeting of Foreign Ministers = mítink ministrů zahraničí.

17) Ve stejný den rozhodla Rada OAS o konání 6. MFM a Kuba tento den obžalovala v OSN Spojené státy z ekonomické agrese. RB OSN následně rozhodla odložit projednávání tohoto problému, než jí bude předložena zpráva z jednání OAS o daném problému. Kwon, Moon Sool: The Organization of American States and the Cuban challenge. An Analysis of the Inter – American systems and the Meeting of Consultation of ministers of Foreign Affairs. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1970

18) Nebezpečí nebylo blíže specifikováno, ale bylo jasné, že se jednalo o narůstající napětí v kubánsko – amerických vztazích. Peruánský požadavek byl okamžitě vyslyšen a to především z důvodu předání kubánské obžaloby USA OSN. OAS chtěla přirozeně urovnat tento konflikt v rámci Inter –amerického systému. Tamtéž.

19) Peru a USA byli ale okolními státy i silně kritizováni, protože peruánský požadavek se „ až podezřele „ kryl s 53 milionovou půjčkou a zvýšením kvót na dovoz peruánského cukru do USA. Tamtéž.

20) Tamtéž.

IV. Změna administrativy ve Washington, od Zátoky sviní ke Spojenectví pro pokrok

1. Zátoka sviní

1) Smith, Peter H.: Talons of the Eagle. Dynamics of U.S. – Latin America relations. Oxford University Press, New York, NY 2000

2) Od samého počátku nepřátelský přístup USA k Castrovi, byl jedním z důvodů, které přiměly Castra hledat pomoc v SSSR. Kontakty se SSSR však ještě umocnily americkou zášť ke kubánskému vůdci a Castra tak definitivně vehnaly do náruče Moskvy.

3) Tamtéž.

4) Nálevka, Vladimír: Karibská krize. ISV nakladatelství, Praha 2001

5) Smith, Peter H.: Talons of the Eagle. Dynamics of U.S. – Latin America relations. Oxford University Press, New York, NY 2000

2. První snahy o změnu v ekonomických vztazích a Modernizační strategie

6) V období let 1945-1952 dostal celý region od USA méně peněz než Belgie s Lucemburskem dohromady a v letech 1948-1958 obdržela Latinská Amerika jen 2,4% celkové americké zahraniční pomoci. Tamtéž.

7) Veškeré finanční částky v této práci jsou uvedeny v amerických dolarech.

8) Tamtéž.

9) Tamtéž.

10) Na tomto základě fungoval v podstatě již Marshallův plán, kdy v rámci doktríny Zadržování komunismu byl vytvořen program hospodářské pomoci.

3. Spojenectví pro pokrok

11) Kromě Kuby která na Alianci neparticipovala.

12) Tamtéž. V Latinské Americe vlastnilo 5 – 10% obyvatelstva 70 – 90% půdy.

13) Declaration to the Peoples of America. Tamtéž.

4. Epilog Aliance

14) Během 10 let přes 20 miliard dolarů. Tamtéž.

15) Pouze v období let 1962 – 1963 došlo k převratům v 6 zemích (březen 1962 Argentina, červenec 1962 Peru, březen 1963 Guatemala, červenec 1963 Ekvádor, září 1963 Dominikánská republika, říjen 1963 Honduras).

V květnu 1964 došlo k vojenskému převratu v Brazílii a v červnu 1966 se uskutečnil vojenský puč i v Argentině. Koncem roku 1968 panoval diktátorský režim ve většině středoamerických států a v několika významných státech Jižní Ameriky (Argentina, Brazílie, Peru, Paraguay) a v Bolívii a Ekvádoru byly u moci vojenské junty. Tamtéž.

V. Meziamerické vztahy v širším období Karibské krize

1. Latinskoamerická bezpečnost

- 1) Foreign Relations of the United States, 1961 – 1963, Vol. XII, American Republics. Washington 1996
- 2) Počítalo se s participací Guatemaly, Hondurasu, Salvadoru, Nikaraguy, Kostariky, Panamy, Haiti, Venezuely a Kolumbie. Trujillova Dominikánská republika neměla být přizvána a Mexiko o členství v takové organizaci nejevilo zájem. Tamtéž.
- 3) Tamtéž.
- 4) Na konferenci byla schválena ještě jedna tajná rezoluce říkající prakticky totéž co to veřejná. V tajné rezoluci byl však již Castro explicitně zmíněn. Tamtéž.
- 5) Mezi 15. listopadem a 21. prosincem 1961 navštívil deset jihoamerických států Americký vyhodnocovací tým pro vnitřní bezpečnostní situaci jihoamerického regionu. Tento tým pak rozdělil státy do několika kategorií podle stupně ohrožení. Největší problémy s vnitřní bezpečností doprovázené násilím měla Bolívie a Kolumbie. Třídní a politické problémy v Peru a Ekvádoru hrozily, že situace přeroste v násilí jako v Kolumbii a Bolívii. Venezuela, Brazílie a Argentina zvládaly situaci ve vnitřní bezpečnosti díky politickému balancování mezi pravíci a levíci, avšak panovalo zde stále nebezpečí náhlého zhoršení. Chile měla relativně dobře organizované bezpečnostní síly, které zajišťovaly vnitřní bezpečnost. Komunistické aktivity zde ale byly posilovány zhoršující se ekonomickou situací. Uruguay byla klasifikována jako stabilní stát, její situace by se ale zhoršila po zhoršení bezpečnostní situace v Argentíně a Brazílii. Paraguay se pak nacházela ve specifické situaci, kdy nebyla ohrožována zevnitř, ale exilovými silami zvenčí. Tamtéž.
- 6) Tradiční masová armáda sice měla pod kontrolou velká města, nebyla ale schopná čelit subverzivním aktivitám v odlehlých oblastech. Profesionalizací armády a posílením policie by se jednak zlepšilo vybavení a výcvik vojenských jednotek a za druhé by posílená policie mohla sama kontrolovat velká města a armáda by zatím mohla být nasazena v oblastech, kde by to bylo potřeba. Tamtéž.
- 7) Tamtéž.
- 8) Když už byly USA ochotny připustit vybudování vojenské základny, počítaly se stavbou ponorkové, či letecké základny, ale ne s vybudováním raketových bází, které by vyvolaly v USA mnohem ostřejší reakci, což musel Sovětský svaz vědět. Tamtéž
- 9) V tomto případě vycházely již USA z tradiční politické role armády v Iberské Americe.
- 10) Tamtéž.
- 11) USA v této době skutečně nepodporovaly žádné autoritářské síly na úkor demokratických institucí. Snažily se pouze posilovat nové mladé důstojníky, kteří si přáli uskutečnění ekonomických a sociálních reforem, byli schopni udržet vnitřní bezpečnost a zároveň byli garanty demokratického vývoje a zřízení příslušných zemích.
- 12) 19. prosince 1961.
- 13) Tamtéž.

2. Kubánská otázka v Latinské Americe na počátku Kennedyho funkčního období

- 14) Tamtéž.
- 15) Tamtéž.

3. Kolumbijská iniciativa

- 16) V této souvislosti Kolumbie naléhala především na nutnost udržení cenové stability. Tamtéž. V opačném případě by totiž docházelo díky inflaci ke znehodnocování americké pomoci.
- 17) Tamtéž.
- 18) Tamtéž.

4. Peruánský a Kolumbijský požadavek na svolání MFAM, cesta do Punta del Este

- 19) Fórum se konalo od 5. do 17. srpna 1961 v uruguayském Punta del Este.
- 20) Od 19. do 24. září 1961.
- 21) Pak, Byung Koo: The Cuban problem in the Organization of American States. A Model for collective decision – making. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1965
- 22) Mexiko, Argentina, Brazílie, Uruguay a Ekvádor.
- 23) General Committee
- 24) Tamtéž.

25) Tamtéž.

26) Foreign Relations of the United States, 1961 – 1963, Vol. XII, American Republics. Washington 1996.

27) Tyto státy se stavěly stejně jako většina velkých jihoamerických zemí proti konání mítinku. Argentina však ukázala ochotu jednat o této otázce a přesvědčením Argentiny by se pravděpodobně podařilo přesvědčit i obě zmiňované země.

28) Rozhodujícím 14. hlasem potřebným pro svolání mítinku se stala Uruguay. Uruguayská vláda instruovala svého velvyslance, aby hlasoval proti uskutečnění zasedání. Uruguay nebyla principiálně proti, ale nechtěla mítink podle Paktu z Ria, nýbrž podle Charty OAS. Uruguayský velvyslanec však instrukce nerespektoval a zvedl ruku pro konání mítinku. V té chvíli již ale uruguayská vláda pod vlivem Castrova přihlášení se k marxismu – leninismu změnila své instrukce z „ne“, na „zdržení se hlasování“. Tyto instrukce však k uruguayskému zástupci nedorazily včas a v době hlasování o nich tedy nevěděl. Pak, Byung Koo: The Cuban problem in the Organization of American States. A Model for collective decision – making. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1965

5. Punta del Este – rozkol Inter – amerického systému

29) Castrovo veřejné přihlášení se k marxismu – leninismu.

30) Tentokrát se středem přesvědčovacíh snah mělo stát Chile, neboť chilský prezident souhlasil jak s rezolucemi tak s konáním mítinku, ale při hlasování 4. prosince se musel zdržet, protože prohrál minulé volby a byl pod domácím politickým tlakem. Foreign Relations of United States, 1961 – 1963, Vol. XII, American Republics. Washington 1996

31) Lhůta měla být v rozmezí 30 – 60 dní.

32) Chile, Brazílie.

33) Předpokládalo se, že neutralita by znamenala například omezení zbrojení, či zastavení všech podvratných aktivit včetně rádiového vysílání do dalších zemí. Tamtéž.

34) Tamtéž.

35) V tomto případě se jednalo hlavně o problém Západního Berlína.

36) V podobném smyslu informoval americkou vládu i její velvyslanec v Moskvě Thomson. Ten se sešel na rozhovor s Chruščovem a po skončení konverzace odeslal do Washingtonu zprávu, že pokud Moskva vytrvá ve svém postoji k Berlínu, je to kolizní kurs, který může vést až k válce. Proto Thomson dále upozorňoval, že je velmi důležité, aby USA v Punta del Este zachovaly tvrdý a jasný postoj. Podle Thomsonovy zprávy by si totiž mohla Moskva vysvětlit americké zaváhání na mítinku jako nedostatek rozhodnosti na straně Spojených států. Tamtéž.

37) Pak, Byung Koo: The Cuban problem in the Organization of American States. A Model for collective decision – making. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1965

38) Z těchto zemí zaujímal ale Haiti a Uruguay na počátku zasedání nejasné stanovisko. Tamtéž.

39) Tamtéž.

40) Foreign Relations of the United States, 1961- 1963, Vol. XII, American Republics. Washington 1996

41) Rezoluce přijatá na 6. MFM postihující Trujillův režim přerušením diplomatických styků se státy OAS a omezením obchodu započatým okamžitým přerušením obchodu se zbraněmi. Tamtéž.

42) Tamtéž.

43) Pak, Byung Koo: A Cuban problem in the Organization of American States. A Model for collective decision – making. University Microfilms International, Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1965

44) Ze 6 států, které se zdržely hlasování přerušily dva z nich pod silným domácím vojenským tlakem své vztahy s Kubu ve smyslu přijatých rezolucí. Byla to Argentina, která tak učinila záhy po skončení 8. MFM, 8. února 1962. Ekvádor jí pak následoval 3. dubna téhož roku. Tamtéž.

6. Kubánská raketová krize

45) Svolání formálního MFM by zřejmě mnoho států nepodpořilo a situace by byla podobná jako před lednovým jednáním v Punta del Este.

46) Když Kennedy říkal, že Spojené státy nikdy nepřipustí jaderné zbraně na Kubě, tak si ale Američané v žádném případě nemysleli, že by SSSR zašel tak daleko, aby je tam instaloval. USA přitom vycházely z jednoduchého předpokladu. Když nerozmístil Sovětský svaz atomové zbraně ve východní Evropě, kde měl plnou vojenskou kontrolu, nepředpokládaly USA, že by se k takovému kroku odhodlal na „daleké Kubě“, vzdálené od jeho vojenských jednotek. Martin, Edwin McCammon: Kennedy and Latin America. University Press of America, Inc., Lanham, MD 1994

47) Tamtéž.

- 48) Tady USA poukazovaly především na Berlín a také na nesrovnatelnost případných sovětských raketových základen na Kubě s americkými základnami v Itálii nebo Turecku.
- 49) Foreign Relations of the United States, 1961 – 1963, Vol. XII, American Republics. Washington 1996.
- 50) Nejvíce ohrožené karibské státy požadovaly mnohem tvrdší znění komuniké a některé navrhly i blokádu Kuby. Tamtéž. To však bylo nepřijatelné pro státy jižní Ameriky a v dané chvíli se proti stavěly i USA, neboť nechtěly riskovat možnost vyvolání konfliktu se SSSR.
- 51) Námořní karanténa byla upřednostněna před přímým vojenským zásahem z několika důvodů. Nebylo třeba se bezprostředně obávat přímé sovětské reakce, byla to akce podle mezinárodního práva, ukazovalo to ochotu USA řešit situaci jinak než vojensky, poskytovalo to prostor pro další vyostření nátlaku a v neposlední řadě zavedení karantény mohlo očekávat velkou podporu v OAS. Martin, Edwin McCammon: Kennedy and Latin America. University Press of America, Inc., Lanham, MD 1994
- 52) Tamtéž.
- 53) Uruguay se zdržela všech hlasování. Poté co se dohodlo kolektivní vedení státu a zaslalo příslušné instrukce, připojil uruguayský zástupce svůj podpis ke všem rezolucím o den později. Pak, Byung Koo: The Cuban problem in the Organization of the American States. A Model for collective decision – making. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1965
- 54) Pak, Byung Koo: The Cuban problem in the Organization of American States. A Model for collective decision – making. University Microfilms International, A Bell & Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1965
- 55) Při zavádění karantény nabídlo Spojeným státům svoji pomoc 10 zemí. Pomoc většinou spočívala v poskytnutí námořních a leteckých základen a jejich vybavení. Argentina, Venezuela a Dominikánská republika participovaly na blokádě i svými jednotkami a loděmi. Na argentinské straně došlo dokonce k obětem na životech, když se zřítilo jedno z jejích hlídkujících letadel. 5. září schválil provizorní Orgán konzultací Argentinou navrženou rezoluci, která koordinovala ozbrojené síly při blokádě. 9. září pak USA společně s Argentinou a Dominikánskou republikou informovaly Orgán konzultací o vytvoření Kombinovaných karanténích sil. Na druhou stranu USA již 24. října nabídly svým kontinentálním spojencům materiální pomoc ke zvládnutí nepokojů a výtržností, tedy problémů které mohly v latinskoamerických zemích nastat při případné pokračující konfrontaci mezi USA a SSSR. V tomto případě přišly požadavky na dodání vybavení z mnoha států. Spíše to ale byla snaha místních vlád využít americké štědrosti v období krize, než reálné potřeby daných států. Tamtéž.
- 56) Castro neměl na celý průběh krize ani na rozhodnutí o odvozu raket žádný vliv a Sovětský svaz o tom jednal výhradně s USA.

7. Devátý mítink ministrů zahraničí, sankce a ostrakizace Kuby

- 57) To navrhl již v listopadu 1962 Honduras. Foreign Relations of the United States, 1961 –1963, Vol. XII, American Republics. Washington 1996
- 58) Kessler, Francis P.: The futility of O.A.S. collective security. The Ninth meeting of Foreign ministers. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1972
- 59) Komise se skládala ze zástupců Argentiny, Kostariky, Kolumbie, USA a Uruguaye. Tamtéž.
- 60) Tamtéž.
- 61) Tři ze čtyř států, které se hlasování zdržely, následně přerušily své styky s Kubou ve smyslu přijatých rezolucí. Bylo to 11. srpna 1964 Chile, 21. srpna 1964 Bolívie a 8. září 1964 Uruguay. Státy oznámily, že tak činí v souladu se svojí tradicí dodržování mezinárodních závazků a smluv. Tamtéž.
- 62) Připojila se Uruguay. Tamtéž.
- 63) K celkové změně postoje mnoha států a tedy přijetí sankcí pomohlo i to, že USA nestály v čele snah za přijetí těchto sankcí, ale hlavní iniciativu přenechaly Venezuele tedy jednomu ze států latinskoamerické komunity.

VI. Závěr

- 1) Kessler, Francis P.: The Futility of O.A.S. collective security. The Ninth meeting of Foreign ministers. University Microfilms International, A Bell and Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1972
- 2) Spojení „ Americký intervencionalismus „ zde znamená intervencionalismus USA.
- 3) Záměrně zde nepoužívám slova „ zneužívali „ , neboť principy neintervence a sebeurčení byly a jsou v Latinské Americe velice citlivé a byly vždy dostatečným argumentem i sami o sobě!
- 4) 6. MFM se netýkal kubánské otázky. I když zde byla přijata rozhodnutí, která položila precedent pro další jednání o kubánském problému.
- 5) Viz. Poznámka číslo 15), kapitola IV. Zde je myšlena hlavně změna v Brazílii, Argentině a Ekvádoru.

IX. Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny převzaté z internetu :

www.oas.org

www.state.gov

www.un.org

Tiskem vydané úřední prameny :

Foreign Relations of the United States, 1961 – 1963, Vol. XI, Cuban Missile Crisis and Aftermath. Washington 1996

Foreign Relations of the United States, 1961 – 1963, Vol. XII, American Republics. Washington 1996

The Hammarskjöld Forums, The Inter – American security system and the Cuban Crisis. The Association of the Bar of the city of NY, NY 1962

Literatura :

Covey, Oliver: The Inter – American security system and the Cuban Crisis. Oceana Publications, Inc., Dobbs Ferry, NY 1964

Eisenhower, Milton S.: The Wine is bitter. The United States and Latin America. Doubleday and company, Inc., NY 1963

Goodwin, Richard N.: Remembering America. A voice from the sixties. Harper & Row Publishers, Inc., New York, NY 1989

Gott, Richard: Kuba. Nové dějiny. BB/art s. r. o., Praha 2005

Chalupa, Jiří: Dějiny Argentiny Uruguaye Chile. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999

Kašpar, Oldřich: Dějiny Mexika. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999

Kessler, Francis P.: The Futility of O.A.S. collective security. The Ninth meeting of Foreign ministers. University Microfilms International, A Bell & Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1972

Kissinger, Henry: Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi. Prostor, Praha 1997

Klíma, Jan: Dějiny Brazílie. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998

Kwon, Moon Sool: The Organization of American States and the Cuban challenge. An Analysis of the Inter – American systems and the Meeting of Consultation of ministers of

Foreign Affairs. University Microfilms International, A Bell & Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1970

Martin, Edwin McCammon: Kennedy and Latin America. University Press of America, Inc., Lanham, MD 1994

Nálevka, Vladimír: Karibská krize. ISV nakladatelství, Praha 2001

Pak, Byung Koo: The Cuban problem in the Organization of American States. A Model for collective decision – making. University Microfilms International, A Bell & Howell Information Company, Ann Arbor, Michigan 1965

Smith, Peter H.: Talons of the Eagle. Dynamics of U.S. – Latin America relations. Oxford University Press, New York, NY 2000

Tindall, George B., Shi, David E.: Dějiny Spojených států amerických. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2000

